

Rajko Nahtigal

SLOVO O POLKU IGOŘEVĚ

(Odlomek iz slovenske prireditve izdaje)

UVOD

Letos poteka 150. leto, kar je izšla prva izdaja znamenitega staroruskega epa, odlikujočega se po svojevrstni visokoumetniški in realistični kakovosti in zato priznано pripadajočega svetovni klasični literaturi. Ta izdaja ima pomen rokopisnega originala, ker je edini rokopisni zbornik, v katerem se je nahajal ep, leta 1812 zgorel v znanem moskovskem požaru. Zbornik je bil pridobil leta 1795 iz samostana v Jaroslavlju moskovski ljubitelj in zbiratelj starin grof A. I. Músin-Púškin (1744 do 1817), oberprokurór sv. sinoda, izdal pa s sodelovanjem dveh za tedanja dobo odličnih specialistov, poznavalcev paleografije in ruskega jezika, A. F. Malinovskega (1762—1840), kot glavnega urednika izdaje, in N. N. Bantyš-Kamenskega (1737 do 1814), upravnika arhiva ministrstva inostranih del. Za carico Katarino II. pa so priredili že prej leta 1797 prepis, ki se ne ujema v vseh podrobnostih z izdajo. Objavil ga je akademik P. P. Pekarskij leta 1864 v prilogi k V. zvezku publikacije »Zapiski Akademiji nauk«, a bolj natančno P. K. Simoni leta 1890 v »Drevnosti« moskovskega arheološkega društva t. XIII. Zbornik, v katerem se je ohranil ep, je bil pisan, kakor je mogoče sklepati iz paleografske in filološke analize na podlagi prve izdaje in Katarinine kopije, nekako koncem XV. ali v začetku XVI. stoletja, tekst epa pa ni bil tedaj prepisan neposredno iz originala XII. stoletja, ki je bil napisan med leti 1185—1187, takoj po bojnem pohodu leta 1185, opevanem v epu. Vmes je bil najmanj še en prepis iz XIII.—XIV. stoletja. Po nekih dialektičnih črtah in dr. sodeč je bil narejen v starem Novgorodu, zadnji pa verjetno v Pskovu. Pri prepisovanju so se ukradle razne izpremembe prvotnega zapisa, ne le dialektizmi prepisovalcev, ampak tudi nekaka modernizacija, več ali manj hotene, njim navadne poznejše pravopisne in jezikovne predelave, zlasti pod novim južnocerkvenoslovanskim vplivom v XIV.—XV. stoletju, seveda tudi kake pomote. Za presojo teksta prve izdaje prihaja še to v poštev, da je moral biti zadnji prepis v zborniku XV. do XVI. stoletja ne posebno čitljiv, razen tega so prireditelji prve izdaje in kopije stali pred nelahko nalogo, zdržema pisani tekst rokopisa razdeliti na posamezne besede in tudi stavke, ker v rokopisu ni moglo biti obilo ločil. Težave je delalo tudi branje

okrajšanih besed pod »titli«. Zato je jasno, da je predpostavljati za izdajo in kopijo na raznih mestih i napačno branje i nepravilno postavljanje ločil in da so tako nastala neka tako imenovana »temna mesta«, katerih razlaga je izzivala bistrournost nešteti raziskovalcev »Slova«. Vendar je v splošnem reči, opiraje se tudi na izjave avtoritetnih oseb, kakor n. pr. historika N. M. Karamzina, da je bila izdaja prirejena po možnosti skrbno in vestno in da jo je popravljati le v očitno nujnih primerih. Dandanes je dostopna v faksimilu (Moskva 1920). Naslov ji je »Ироическая пѣснь о походѣ на Половцовъ удѣльнаго князя Новагорода-Сѣверскаго Игоря Свято-славича, писанная стариннымъ русскимъ языкомъ въ исходѣ XII столѣтня съ передоженіемъ на употребляемое нынѣ нарѣчіе. Москва въ Сенатской Типографіи, 1800.« Vsebuje pa uvod o zgodovinskem ozadju pesmi in tekst s prevodom in pripombami ter rodoslovjem tedanjih ruskih knezov.

Ep opeva sprva uspešni, potem pa nesrečni bojni pohod severskega, t. j. iz staroruskega plemena Sěverjan, kneza Igorja iz Novgoroda-Sěverska na pritoku Dnjepra Desni reki skupno z bratom Vsěvolodom (Vsevladom) iz Trubčevska, severneje ob Desni, sinom Volodíměrom (Vladimirom) iz Putívlja in nečakom Svjatoslávom (Svetoslavom) iz Ryljska, zadnje oboje ob pritoku Desne Sejmu. Povest ali pesem o tem pa se prepleta z reminiscencami dogodkov starejše dobe knezov dedov, ki jih je opeval njim sodobni »veščič« pesnik Bojan. Ta je bil avtorju epa, kakor je razvideti iz njega, po tradiciji dobro znan. O osebi avtorja epa pa so le domneve. Moral je biti član bojne družine in mnogemu njemu sočasnemu očividec. Velike so njegove simpatije za junaka epa kneza Igorja in njegove, vključena je prelepa pesem, nekako narekanje (naricanje) Igorjeve žene za ujetim možem, polna hrepenenja po njegovi vrnitvi, toda vse to je dvignjeno v višji okvir vseruskega gorja, priznavanja tedaj že v opadanju nahajajoče se avtoritete velikega kneza kijevskega, starešine ruskih knezov, in poziva k njih složnosti ter obžalovanja in grajanja njih stalne nesloge in medsebojne razprtije, tako imenovane »usobice« fevdnih, »udeljnih« knezov, ki je ruski zemlji prizadejala toliko gorja, ker so to izrabljali nomadski napadalci, tedanji surovi Polóvci (Plavci). Z njimi so se Rusi prvič spopadli leta 1061. Posebno se je proslavil s svojimi pohodi proti njim vrstnik Oléga, Igorjevega deda, Volodíměr Monomáh (Vladimir), ki je v letih 1103—1116 v štirih vojnah potisnil Polóvce za Don in deloma na Kavkaz. Nadaljeval je to sin Mstisláv, po njegovi smrti leta 1132 pa je njih sila zopet narasla, tako da je leta 1170 opozarjal volinski knez Mstisláv Izjaslávíč druge kneze, kakor poroča staroruski letopis: »уже у насъ и Грецьскій путь избѣнимають, и Солянній, и Залозній« (Лѣтопись по Ипатскому списку, izdaja arheografske komisije, Sanktpeterburg 1871, str. 368). Omenjene trgovske poti so bile, prva po Dnjepru na Carigrad, druga na Krim in tretja na Donavo. L. 1184, leto pred Igorjevim pohodom, je dosegel veliki knez kijevski Svjatosláv Vsěvolodíč, bratranec Igorjev od istega deda Oléga, sijajno zmago nad Polóvci. Igor sam se je

tudi že prej nekolikokrat srečno bojeval z njimi, tako leta 1174, ko jih je mnogo pobil in mnoge odvedel v ujetništvo. Leta 1183 jih je celo dvakrat premagal. Tudi leta 1185, leta pohoda, meseca marca je sprva nameraval pridružiti se velikemu knezu kijevskemu Svjatoslávu v ponovnem pohodu proti Polóvcem, toda vremenske neprilike, poledica, so to onemogočile. Čez dva meseca, 23. aprila, pa se je s svojimi sam odpravil nanje. Namera mu je bila pri tem najbrž tudi ta, osvojiti nazaj nekdanjo rusko in dedovsko last Tmutarakáin na kavkaškem polotoku Tamáin nasproti Kerču na Krimu, kjer je neširoka morska ožina. Pri prvem spopadu že v polovski zemlji so bili Polóvci premagani. Ko so pa ti zbrali in ojačili svoje sile, so v tri dni trajajoči, silno krvavi bitki popolnoma potolkli Ruse, zvečine pobili ali ujeli, med njimi tudi vse štiri kneze, kar se je tu prvič zgodilo. Nato so Polóvci napadli rusko zemljo in jo zelo opustošili. Posrečilo pa se je Igorju, rešiti se iz ujetništva, a prva njegova pot je bila v Kijev. Sin Volodíměr se je celo oženil s hčerjo polovškega kana. Z opisom Igorjevega pobega in vrnitve v Kijev tako hrabrega kneza, opisom prežetim od velike radosti in z vzkliki »slave« knezom, starim in mladim, a družini po vsej verjetnosti »časti«, se konča tudi toliko slavo uživajoči ep »Слово о полку Игоревѣ«.

V nadaljnjem sledi najprej tekst sedem izbranih mest, približno tretjina poeme (243 vrst od 787), in sicer v štirih različnih verzijah, natisnjenih zaradi večje udobnosti primerjanja druga poleg druge v štirih kolumnah: v prvi po faksimilni izdaji prve s pripisom številk njenih strani in vrst, v drugi v rekonstrukciji, v tretji v transkripciji in v četrti v prevodu. Po tekstu je dodan potreben, toda po možnosti kratek komentar. Tako je slika vse pravopisne in jezikovne pisanosti prve izdaje omejena na le najnujnejše. V splošnih pripombah pojasnjuje komentar seveda tudi način izdaje, rekonstrukcije in transkripcije teksta, pa ga treba zato prej prebrati. Na koncu so še neki tudi potrebni bibliografski podatki. V slovenščini je o »Slovu« le prevod M. Pleteršnika, ki je izšel v Janežičevem »Cvetju iz domačih in tujih logov« (v Celovcu 1866, zv. 19). Prevodu, ki se po »Predgovoru« ravna predvsem po češki izdaji M. Hattale (v Praze 1858), so pod črto dodane tudi neke pripombe. Oboje je seveda dandanes že zastarelo. Pričujoča slovenska prireditev se v pogledu smisla teksta po možnosti ne oddaljuje od prve izdaje in hodi tudi sicer svoja pota, upošteva je, razume se, dosedanja dognanja. Zanimanje za »Slovo« se je v zvezi z jubilejem nastanka, odkritja in prve izdaje spomenika i v Rusiji i drugod zelo poživilo, o čemer so podatki na koncu. K vsemu pa je pripomniti, da objava tega odlomka tu ni in ne more biti le direkten izrez iz pripravljane knjige, ki jo namerava izdati Slovenska akademija znanosti in umetnosti. A pričujoči odlomek, upam, bo zlasti mladim slavistom tudi dobrodošla vaja v staroručini in izdaji teksta.

Слово о пълку Игоревѣ,
Игоря сына Святъславля,
внука Ольгова

Слово о пълку Игоревѣ,
Игоря, сына Святославля,
внучка Ольгова

- 1 1 Не лѣполи ны бѣшетъ, бра-
тѣе, начяти старыми сло-
весы трудныхъ повѣстѣй о
пълку Игоревѣ, Игоря
5 Святъславлича! нача-
ти же ся тѣй пѣсни по
2 1 былинамъ сего времени,
а не по замышленію Бо-
ляню. Боянъ бо вѣщій,
3 1 аще кому хотяше пѣснь
творити, то растѣка-
шется мыслию по древу,
сѣрымъ вълкомъ по зем-
5 ли, шизымъ орломъ подь
облакъ. Помняшетъ бо
речь първыхъ времяъ усо-
бицѣ; тогда пушашеть
і соколовъ на стадо лебе-
10 дѣй, который дотечаше,
та преди пѣсъ пояше,
старому Ярославу,
храброму Мстиславу,
иже зарѣза Редедю предъ
4 1 пълкы Касожьскими, кра-
сному Романови Святъ-
славличю. Боянъ же, бра-
тѣе, не і соколовъ на ста-
5 до лебедѣй пушаше, нъ
своѣ вѣщѣа пѣреты на жи-
вая струны вѣскладаше;
они же сами Княземъ сла-
ву рокотаху.

- Не лѣпо ли ны бѣшетъ, бра-
тѣе, начяти старыми сло-
весы трудныхъ повѣстѣи о
пълку Игоревѣ, Игоря
Святославлича! Нача-
ти же ся той пѣсни по
былинамъ сего времеѣ,
а не по замышленію Бо-
ляню. Боянъ бо вѣщии,
аще кому хотяше пѣснь
творити, то растѣка-
шетъ ся мыслию бѣлою
вѣверицею по древу,
сѣрымъ вѣлгемъ по зе-
мли, шизымъ орльтемъ подь
оболокъ. Помняшетъ бо,
рече, първыхъ времяъ усо-
бицѣ. Тѣгда пушашеть
десять соколъ на стадо лебе-
дни: который дотечаше,
та предицъ пѣснь пояше
старому Ярославу,
хоробърому Мстиславу,
иже зарѣза Редедю передъ
пълкы Касожьскы, кра-
сному Романови Святос-
славличю. Боянъ же, бра-
тѣе, не десяти соколъ на ста-
до лебедни пушаше, нъ
своѣ вѣщѣѣ пѣреты на жи-
выѣ струны вѣскладаше;
оны же самы княземъ сла-
ву рокотаху.

Slovo o rьlku' I'gořevě,
I'gořa, sy'na Sv'atosla'vl'a,
vъnu'ka Ol'ьgo'va

Pesem o Igorjevem vojnem
pohodu, Igorja, Svjatoslavovo-
vega sina, Olegovega vnuka

Ne lě'po li ny b'a'šetъ, bra-
tije, nač'ati' sta'rymi slo-
vesy' tru'dьnyhъ pověst'ijī' o
rьlku' I'gořevě, I'gořa
Sv'atosla'vl'iča! Nač'a-
ti' že s'a to'ji pě'sni po
byli'namъ sego vremene,
a ne po zamy'sl'eniju Bo-
ja'nu. Boja'nъ bo vě'sčijī,
a'če komu' hot'a'se pě'snъ
tvori'ti, to rostě'ka-

šetъ s'a my'sliju bě'loju
vē'veričeju po-derevu,
sě'rymъ vьl'kьmъ po-ze-
ml'i, si'zymъ ogьl'mъ podъ
oboloky'. Romьna'setъ bo,
reče, rьg'vyhъ vremenъ us-
bičě. Tьgьda' pušča'setъ
de-s'atъ sokolъ na sta'do lebe-
d'ijī: koto'ryjě doteča'se,
ta' peredi' pě'snъ poja'se
sta'romu Jarosla'vu,
horo'bьromu Mьstisla'vu,
i'že zarě'za Rede'd'u pe'redъ
rьlky' Kaso'žsky, kra'-
sьnomu Roma'novi Sv'ato-
sla'vl'iču. Boja'nъ že, bra-
tije, ne des'ati' sokolъ na sta'-
do lebed'ijī' pušča'se, nъ
svojě' vē'sčějě pьrsty' na ži-
vy'jě stru'ny vьsklada'se;
ony' že sa'my kьna'žemъ sla'-
vu rokota'hu.

Ali nam ni bilo primerno, bratje,
začeti s starinskimi besedami
žalostno povest
o Igorjevem vojnem pohodu, Igorja
Svjatoslavljiča! Začne
pa naj se ta pesem
po dogodkih tega časa,
a ne po Bojanovi zamisli.
Če je namreč večji Bojan
hotel komu pesem
zložiti, tedaj je z mislijo tekal
kakor verica po drevesu,

seri volk po zemlji,
sinjesivi orel pod
oblaki. Spominjal je namreč,
je rekel, prejšnje čase spora.
Tedaj je spuščal
deset sokolov na jato labodov:
katere je (kateri) doletel,
ta je prej pel pesem
staremu Jaroslavu,
hrabremu Mstislavu,
ki je ubil Rededja
pred kasoškimi polki,
krasnemu Romanu Svjato-
slavljiču. Bojan pa, bratje,
ni spuščal deset sokolov
na jato labodov, ampak je
svoje večje prste na
žive strune polagal;
one pa so same knezom
slavo brnele.

5 1 Почнемъ же, братіе,
повѣсть сію отъ старога
Владимера до нынѣш-
няго Игоря; иже истяг-
5 ну умъ крѣпостію своею,
и поостри сердца своего
мужествомъ, наплѣнивси
ратнаго духа, наведе своя
храбрыя плѣкы на зем-
10 лю Половѣцькую за зем-
лю Руськую.

.....

О

6 10 Бояне, соловію старога
времени! абы ты сіа плѣ-
кы ущекоталь, скача сла-
вію по мыслену древу,
15 летая умомъ подѣ обла-
кы, свивая славы оба по-
лы сего времени, рища въ
тропу Трояню чересь
поля на горы, пѣти бы-
20 ло пѣсь Игореви, того
(Олга) внуку. Не буря
7 1 соколы занесе чересь поля
широкая; галици стады
бѣжати къ Дону велико-
му; чили вѣспѣти было
5 вѣщей Бояне, Велесовъ
внуче: Комони ржуть за
Сулою; звенить слава въ
Къевѣ; трубы трубятъ
въ Новѣградѣ; стоять
10 стязи въ Путивлѣ; Игорьъ
ждеть мила брата Всево-
лода.

.....

Почнѣмъ же, братіе,
повѣсть сію отъ старога
Володимѣра до нынѣш-
него Игоря, иже истя-
гну умъ крѣпостію своею
и поостри сѣрдця своего
мужествомъ, наплѣнивъ ся
ратнаго духа, наведе своѣ
хоробрыѣ плѣкы на зе-
млю Половѣцьску за зе-
млю Руську.

.....

О

Бояне, соловію старога
времене! Абы ты сиѣ плѣ-
кы ущекоталь, скача, соло-
вию, по мыслену древу,
летая умѣмъ подѣ оболо-
кы съвивая славы оба по-
лы сего времење, рища въ
тропу Трояню чересь
поля на горы, пѣти бы-
ло пѣснь Игореви, того
вънуку: Не буря
соколы занесе чересь поля
широкая, галицѣ стады
бѣжати къ Дону велико-
му. Чили вѣспѣти было,
вѣщии Бояне, Велесовъ
вънуче: Комони ржють за
Сулою, звѣнить слава
Къевѣ, трубы трубятъ
Новѣгородѣ, стоять
стязи Путивли. Игорьъ
ждеть мила брата Всево-
лода.

.....

Ročbñě'mb že, braťtije,
 po-věstě siju' otb sta'rogo
 Volodi'měra do ny'něšb-
 ñego I'gofa, i že ist'a-
 gnu' umb krěpostiju' svojeju'
 i poostri' sbr'dbca svojego
 mužbstvbmb, narpbnivb ša
 ra'tbnogo du'ha, na'vede svoje'
 horobvryjě pbyky' na'-ze-
 ml'u Polovbčbsku za'-ze-
 ml'u Ru'sbku.

... ..

○

Boja'ne, so'loviju sta'rogo
 vr'emene! A'by ty' sījě' pby-
 ky' uščekota'lb, skača', so-
 loviju, po my'slbnu drevu,
 leta'ja umbmb podb obolo-
 ky' sbrviva'ja sla'vy o'ba po-
 ly' sego vr'emene, ri'sča vb
 tropu' Troja'nu čeresb
 pol'a' na'-gory, pčeti' by-
 lo pčsnb I'gofevi, togo
 vbnuku: Ne bu'fa
 sokoly' za'nese čeresb pol'a'
 širokaja, ga'licě sta'dy
 bžatb kb Donu veliko-
 mu. Či'li vbspčeti' bylo,
 včšči'ji Boja'ne, Vele-sonb
 vbnuče: Komoñi' rlb'utb za
 Su'loju, zvbni'tb sla'va
 Ky'jevě, tru'by trub'atb
 No've gorodě, stoj'atb
 st'a'zi Putivl'i. I'gofb
 žbde'tb mi'la bra'ta Vbšev-
 loda.

... ..

Pa začnimo, bratje,
 to povest od starega
 Volodimera do sedanjega
 Igorja, ki je napel
 um s svojo krepostjo
 in poostiril s smelostjo
 svojega srca, navzemši se
 bojnega duha, peljal svoje
 hrabre čete na zemljo
 polovško za zemljo
 rusko.

... ..

○

Bojan, slavec starega
 časa! Ako bi ti opeval
 te čete, skakaje, o slavec,
 po miselnem drevesu,
 letajoč z umom pod oblaki
 zvijajoč obe strani slave
 tega časa, švigajoč
 po Trojanovi stezi čez
 polja na gore, bi bilo
 peti pesem Igorju, onega
 vnuku: Ni vihar
 zanesel sokolov čez široka
 polja, kavke v jatah
 beže k velikemu Donu.
 Ali je bilo zapeti,
 večči Bojan, Velesov
 vnuk: Konji rezgetajo za
 Sulo, slava zveni
 v Kijevu, trobente trobijo
 v Novgorodu, stojе
 prapori v Putivlju. Igor
 čaka milega brata
 Vsevoloda.

... ..

14 4 Были вѣчи Трояни, минула
лѣта Ярославля; бы-
ли плъци Ольгови,

15 1 Ольга Святъславличя.
Тый бо Олегъ мечемъ кра-
молу коваше, и стрѣ-
лы по земли сѣяше.

16 9 Тогда при
Олзѣ Гориславличи сѣя-
шется и растяшеть усю-
бицами; погибашеть жизнь

17 1 Дажь-Божа внука,
въ Княжихъ крамолахъ
вѣци человѣкомъ скрати-

5 земли рѣтко ратаевѣ ки-
кахуть: нѣ часто врани
граяхуть, трупѣа собѣ
дѣляче; а галици свою
рѣчь говоряхуть, хотять

10 полетѣти на уедіе. То
было въ ты рати, и въ
ты плѣкы; а сице и ра-
ти не слышано: съ заря-
нѣа до вечера, съ вечера

15 до свѣта летять стрѣлы
каленныя; гримлють саб-
ли о шеломы; трещать
конѣа харалужныя, въ по-
лѣ незнаемѣ среди земли

20 Половецкыи. Чръна земля
подѣ копыты, костьюи

18 1 была посѣяна, а кровію
полянана; тугою въздыша
по Руской земли.

Были вѣци Трояни, минула
лѣта Ярославля; бы-
ли плъци Ольгови,

Ольга Святославличя.
Тыи бо Ольгъ мечемъ коро-
молу коваше и стрѣ-
лы по земли сѣяше.

Тъгьда при
Олзѣ Гориславличи сѣя-
шеть ся и растяшеть усю-
бицами, погыбашеть жизнь

Дажьбожа вънука,
въ кѣняжихъ коромолахъ
вѣци человѣкомъ сѣкороти-

ня ся. Тъгьда по Русьцѣ
земли рѣдѣко ратаеве кы-
кахуть, нѣ чѣсто ворони
граяхуть, трупѣи собѣ
дѣляче, а галицѣ свою
рѣчь говоряхуть, хотять

полетѣти на уѣдїе. То
было въ ты рати и въ
ты плѣкы, а сицеѣ ра-
ти не слышано: съ заря-
нѣи до вечера, съ вечера

до свѣта летять стрѣлы
каленнѣ, гримлють са-
блѣ о шеломы, трѣщать
конѣи харалужная въ по-
ли незнаемѣ среди землѣ

Половѣчьскы. Чръна земля
подѣ копыты костьюи

была посѣяна, а кровію
полянана; тугою въздыша
по Русьцѣ земли.

By'li vě'ci Troja'ni, minu'la
lě'ta Jarosla'vl'a; by'-
li rylci' Ol'ьgo-vi
Ol'ьga' Sv'atosla'vl'iča.
Ty'ji bo Ol'ьgъ mečъmъ koro-
mo'lu kova'se i strě'-
ly po-zeml'i sě'jaše.

... ..

Тьгьда' pri
Olьzě' Gorisla'vl'iči sě'ja-
šetъ s'a i rost'a'shetъ uso-
bičami, pogyba'shetъ ži'znъ
Da'žlbo'ža vьnu'ka,
vь kьn'a'žihъ koromo'lahъ
vē'ci čelově'komъ sьkoroti'-
ša ša. Тьгьда' po Ru'sьsčě
zeml'i rědъko ra'tajevе ki'-
kahutъ, nъ ča'sto voroni
gra'jahutъ, tru'pja sobě'
děl'a'če, a ga'ličě svoju'
rě'čъ govofa'hutъ, hot'atъ
poletě'ti na uje'dije. To
by'lo vь ty' ra'ti i vь
ty' rьlky', a si'čejě ra'-
ti ne sly'shano: sь zara'-
nija do večera, sь večera
do svě'ta let'atъ strě'ly
ka'čenyjě, gri'ml'utъ sa'-
bl'ě o šölo'mi, trěšč-atъ
k'opija' haralu'žnaja vь p'o-
l'i' nezna'jemě seredi' zeml'č'
Polo-vьčьsky. Čьrna' zeml'a'
podъ kopyty kostm'i'
byla' posě'jana, a k'rvьviju'
polija'na; tu'goju vьzido'sha
po Ru'sьsčě zemli.

... ..

Bil je vek Trojanov, minila
so leta Jaroslavova; bili so
vojni pohodi Olegovi,
Olega Svjatoslavljiča.
Ta Oleg je namreč z mečem
upor koval in strelice
po zemlji sejal.

... ..

Tedaj so se
za Olega Gorislavljiča
sejali in rasli spori,
propadalo je imetje
Dažbožjega vnuka,
v knežjih uporih
se je ljudem čas življenja
skrajšal. Tedaj so po ruski
zemlji redko oratarji
jadikovali, toda čisto vrani
krakali, trupla si
deleč, a kavke so po svoje
vriščale, hoteč
odleteti na pojedino.
To je bilo v onih bojih in
v onih vojnih pohodih, a o takem
boju se ni slišalo: od zarana
do večera, od večera
do svita lete kaljene
strelice, grme sablje
ob šleme, treskajo
jeklena kopja na tujem
bojnem polju sredi zemlje
polovške. Črna zemlja
pod kopiti je bila
s kostmi posejana, a s krvjo
polita, kot gorje so vzklike
po ruski zemlji.

... ..

18 8 Бишася
 день, бишася другый:
 10 третьяго дни къ полуд-
 ню падоша стязи Иго-
 ревы. Ту ся брата раз-
 лучиста на брезѣ быстрой
 Каялы. Ту кроваваго вина
 15 недоста; ту ширѣ докон-
 чаша храбрїи Русичи: сва-
 ты попоиша, а сами по-
 легоша за землю Рускую.
 Ничить трава жало-
 19 1 щами, а древо стугою къ
 земли преклонилось.

... ..

37 17 на
 Дунаи.
 Ярославнынъ
 20 гласъ слышитъ: зег-
 зицею незнаемъ, ра-
 но кычетъ: поле-
 38 1 чю, рече, зегзицею по
 Дунаеви; омочю бекрянъ
 рукавъ въ Каялтѣ рѣцѣ,
 утру Князю кровавыя его
 5 раны на жестоцѣмъ его
 тѣлѣ. Ярославна ра-
 но плачетъ въ Путивлѣ на
 забралѣ, аркучи: о вѣтрѣ!
 вѣтрило! чему Господине
 10 насильно вѣши? Чему мы-
 чещи Хиновскыя стрѣлки
 на своею не трудною крил-
 цю на моея лады вои?
 Мало ли ти бяшетъ горѣ
 15 подь облакы вѣяти, ле-
 лѣючи корабли на синѣ мо-
 рѣ? Чему Господине мое

Биши ся
 днь, биши ся другый;
 третиего дьне къ полуд-
 нию падоша стязи Иго-
 реви. Ту ся брата ро-
 злучиста на березѣ быстрой
 Каялы. Ту крѣваваго вина
 не доста. Ту ширѣ доконъ-
 чаша хоробърїи Русичи: сва-
 ты попоиша, а сами по-
 легоша за землю Русьску.
 Ничить трава жало-
 19 щами, а древо ся тугою къ
 земли преклонило.

... ..

На
 Дунаи
 Ярославнинъ ми ся
 голосъ слышитъ, зегъ-
 зицею незнаемъ ра-
 но кычетъ: Поле-
 чю, рече, зегъзицею по
 Дунаеви, омочю бекрянъ
 рукавъ въ Каялтѣ рѣцѣ,
 утру князю кровавыѣ его
 раны на жестоцѣмъ его
 тѣлѣ. Ярославна ра-
 но плачетъ Путивли на
 заборолѣ рыкучи: О вѣтре,
 вѣтрило! Чему, господине,
 насильно вѣши? Чему мы-
 чещи хиновскыя стрѣлки
 на своею нетрудною крил-
 цю на моеѣ лады воѣ?
 Мало ли ти бяшетъ горѣ
 подь оболокы вѣяти, ле-
 лѣючи кораблѣ на сини мо-
 ри? Чему, господине, мое

Biša s'a

dьнѣ, biša s'a drugy'ji;
 tretjje-go dьne kъ polu'dь-
 niju pa'doša st'a'zi I'go-
 fevi. Tu' s'a bra'ta ro-
 zluči'sta na b'rezēz' by'strojē
 Kaja'ly. Tu' krъva'vogo vina'
 ne dosta'. Tu' pi'гъ dokonъ-
 ča'sa horo-bъrji Ru'siči: sva'-
 ty popoji'sa, a sa'mi po-
 lego'sa za'-zeml'u Ru'sьsku.
 Ni'čitъ trava' ža'lo-
 ščami, a drevo s'a tu'goju kъ-
 zeml'i perekloni'lo.

... ..

Na

Duna'ji

Jarosla'vьninъ mi s'a
 go-losъ sly'šitъ, zegъ-
 zi'čeju nezna'jemъ ra'-
 no ky'četъ: Pole-
 ču', re'če, zegъzi'čeju po
 Duna'jevi, omoču' bebfa'nъ
 ruk'avъ vъ Kaja'lē rēčē',
 utъru' kъna'z'u krъva'vyjē jēgo-
 ra'ny na žesto'čēmb jēgo-
 tē'lē. Jarosla'vьna ra'-
 no pla'četъ Puti'vl'i na
 zaboro'lē rъkučiči': O vē'tre,
 vē'trilo! Čemu', gospodi'ne,
 nasi'ľno vē'ješi? Čemu' my'-
 češi hy'novъsky str'ělъky
 na svojeju' netru'dьnoju krilъ-
 ču' na mojejē' la'dy vo'jē?
 Ma'lo li ti b'a'šetъ gore'
 podъ oboloky' vē'jati, le-
 lē'juču korabl'ē' na si'ni' mo-
 ri'? Čemu', gospodi'ne, moje-

Bojevali so se

en dan, bojevali so se drugi;
 tretjega dne opoldne
 so pali Igorjevi prapori.
 Tu sta se brata ločila
 na bregu bistre Kajale.
 Tu je zmanjkalo krvavega
 vina. Tu so gostijo dokon-
 čali hrabri Rusiči: svate
 so napojili, a sami po-
 legli za zemljo rusko.
 Ponika trava od žalosti,
 a drevo se je od gorja
 k zemlji sklonilo.

... ..

Na

Donavi

mi se sliši Jaroslavnin
 glas, kot kukavica
 neznan rano
 kuka: Poletim,
 je rekla, kot kukavica
 po Donavi, omočim bobrov
 rokav v Kajali reki,
 otrem knezu njegove krvave
 rane na njegovem čvrstem
 telesu. Jaroslavna rano
 plače v Putivlju na
 obzidju rekoč: O veter,
 vetrič! Čemu, gospod,
 silno veješ? Čemu sip-
 lješ hinovske strelice
 na svojih neutrujenih
 perutih na mojega moža vojščake?
 Ali ti je bilo malo veti gori
 pod oblaki, zibajoč
 ladje na sinjem morju?
 Čemu, gospod, si razpihal

веселіе по ковылію развѣя?
 Ярославна рано плачетъ
 20 Путивлю городу на заборо-
 ролѣ, аркучи: о Днепре
 39 1 словутицю! ти пробилъ
 еси каменныя горы скво-
 зѣ землю Половецкую.
 Ты летѣялъ еси на себѣ
 5 Святославлѣ посады до
 плѣку Кобякова: възлетѣи,
 господине мою ладу къ
 миѣ, а быхъ несала къ
 нему слезъ на море рано.
 10 Ярославна рано плачетъ
 къ Путивлѣ на забралѣ,
 аркучи: свѣтлое и тресвѣт-
 лое слѣнце! всѣмъ теп-
 ло и красно еси: чему
 15 господине простре горя-
 чюю свою лучю на ладѣ
 вои? въ полѣ безводнѣ жа-
 ждею имъ лучи съприя-
 же тугою имъ тули
 20 затче.
 Прысну море полунощи;
 идутъ сморци мѣглами;
 Игоревѣ Князю Богъ путь
 кажетъ изъ земли Поло-
 25 вецкой на землю Рускую,
 40 1 къ огню злату столу.

... ..

43 3 а не сорокы втрос-
 коташа. На слѣду Иго-
 5 ревь ѣздитъ Гзакъ съ Кон-
 чакомъ. Тогда врани не
 грахуть, галици помлъ-
 коша, сорокы не троско-
 таша, полозию ползоша

веселие по ковылію развѣя?
 Ярославна рано плачетъ
 Путивлю городу на заборо-
 ролѣ ркучи: О Днѣбуре
 Словутицю! Ты пробилъ
 еси каменныя горы скво-
 зѣ землю Половчѣску.
 Ты летѣялъ еси на собѣ
 Святославлѣ насады до
 плѣку Кобякова. Възлетѣи,
 господине, мою ладу къ
 мнѣ, абыхъ не съсала къ
 нему слезъ на море рано.
 Ярославна рано плачетъ
 Путивли на заборолаѣ
 ркучи: Свѣтлое и тресвѣт-
 лое слѣнце! Всѣмъ теп-
 ло и красно еси. Чему,
 господине, простре горя-
 чюю свою лучю на ладѣ
 воѣ, въ поли безводнѣ жа-
 жею имъ лучы съприя-
 же, тугою имъ тулы
 затче?

Прысну море полуночи;
 идутъ смѣрци мѣглами.
 Игоревѣ князю богъ путь
 кажетъ и-землѣ Поло-
 вчѣскы на землю Русьску
 къ огню золоту столу.

... ..

А не сорокы въстро-
 коташа, на слѣду Иго-
 ревь ѣздитъ Къза съ Конь-
 чякъмъ. Тѣгда ворони не
 грахуть, галицѣ помѣл-
 коша, сорокы не троско-
 таша, по лозию пѣлзоша

veselije po kovylju rozvěja?
 Jarosla'vna ra'no plačet
 Puti'vl'u gorodu na zaboro-
 roľe rьkučiči: O Dьněpre
 Slovu'tiču! Ty' probi'ľ
 jesi' ka'mjanyjě gory skvo-
 zě'-zeml'u Polovčьsku.
 Ty' leľ'jalъ jesi' na sobě'
 Sv'atosla'vl'i nasa'dy do
 rьlku' Kob'akova. Vzleleľ'ji,
 gospodí'ne, moju' la'du kь
 mьně', a'byhъ ne sьla'la kь
 nemu' sьzъ na'moře ra'no.
 Jarosla'vna ra'no plačet
 Puti'vl'i na zaboroľe
 rьkučiči: Svě'tьloje i trьsvě'tь-
 loje sьl'ně! Vьsě'mъ te-
 plo' i k'rasno' jesi'. Čemu',
 gospodí'ne, prō'stre gořa'-
 čuju svoju' lu'ču na la'dě
 vo'jě, vъ pol'i' bezvodně ža'
 žeju ji'mъ lu'ky sьp'ra-
 že, tu'goju ji'mъ tu'ly
 za'tьče.

Pry'snu mo're polu'noči;
 i'dutъ smьr'ci mьglami.
 I'gořevi kьna'žu bogъ putъ
 ka'žetъ i-zeml'ě' Polov-
 čьsky na'-zeml'u Ru'sьsku
 kь o'tьnu zo'lotu stolu'.

A ne soro'ky vьstro-
 skota'ša, na slědu' I'go-
 řevě jězditъ kьza' sь Konь-
 čakъmъ. Tьgьda' vo'roni ne
 gra'jahutъ, ga'ličě pomьl'-
 koša, soro'ky ne trosko-
 ta'ša, po lo'ziju rьlzo'ša

moje veselje po kovilju?
 Jaroslavna rano plače
 na obzidju mesta Putivlja
 rekoč: O Dnjeper
 Slovutič! Ti si prebil
 kamnite gore skozi
 zemljo polovško.
 Ti si zibal na sebi
 Svjatoslavove ladje do
 Kobjakove vojske. Priziblji,
 gospod, mojega moža k
 meni, da ne bi pošiljala k
 njemu solz na morje rano.
 Jaroslavna rano plače
 v Putivlju na obzidju
 rekoč: Svetlo in presvet-
 lo sonce! Vsem si top-
 lo in krasno. Čemu,
 gospod, si prostrlo vroče
 svoje žarke na moževe
 vojščake, na brezvodnem polju
 si jim z žejo loke skrivilo,
 si jim z gorjem tulce
 zataknilo.

Zapljuskalo je morje opolnoči;
 gibljeje se megleni smrki.
 Igorju knezu bog pot
 kaže iz zemlje polov-
 ške na zemljo rusko
 k očetovemu zlatemu prestolu.

A niso srake zarege-
 tale, po sledu Igor-
 jevem jezdi Gza s Kon-
 čakom. Tedaj vrani niso
 krakali, kavke so umolk-
 nile, srake niso rege-
 tale, po trstju so samo

- 10 только, дятлове тек-
томъ путь къ рѣцѣ ка-
жутъ, соловѣи веселыми
пѣсьми свѣтъ повѣдаютъ.
Млѣвить Гзакъ Кончако-
15 ви: аже соколъ къ гнѣзду
летитъ, соколича рострѣ-
ляевѣ своими злачеными
стрѣлами. Рече Кончакъ
ко Гзѣ: аже соколъ къ
20 гнѣзду летитъ, а вѣ со-
колца опутаевѣ красною
дѣвицею. И рече
44 1 Гзакъ къ Кончакови: аще
его опутаевѣ красною дѣ-
вицею, ни нама будетъ
сокольца, ни нама красны
5 дѣвице, то почнутъ наю
птици бити въ полѣ По-
ловецкомъ.

- Рекъ Боянъ и ходы
на Святъславля пѣствор-
10 ца стараго времени Яро-
славля Ольгова Коганя
хоти: тяжко ти го-
ловы, кромѣ плечю; зло
ти тѣду, кромѣ головы:
15 Руской земли безъ Игоря.
Солнце свѣтитъ на небе-
сѣ, Игорь Князь въ Рус-
кой земли. Дѣвици поютъ
45 1 на Дунаи. Вьютъя голоси
черезъ море до Кіева.
Игорь ѣдетъ по Боричеву
къ Святѣи Богороди-
ци Пирогощей. Страны
46 1 ради, гради весели, пѣвше
пѣснь старымъ Княземъ,
а по томъ молодымъ.

- только, дятлове тѣкь-
тѣмъ путь къ рѣцѣ ка-
жють, соловѣи веселыми
пѣсьными свѣтъ подѣдаютъ.
Млѣвить Къза къ Конъчяко-
ви: Аже соколъ къ гнѣзду
летитъ, соколича рострѣ-
ляевѣ своими золочеными
стрѣлами. Рече Конъчякъ
къ Къзѣ: Аже соколъ къ
гнѣзду летитъ, а вѣ со-
коляца опутаевѣ красною
дѣвицею. И рече
Къза къ Конъчякови: Аче
его опутаевѣ красною дѣ-
вицею, ни нама будетъ
сокольца, ни нама красны
дѣвицѣ, то почнутъ наю
пѣтици бити въ поли По-
ловьчѣсѣѣ.

- Рекль Боянъ исходы
на Святославлѣ, пѣснотворь-
ця стараго времени Яро-
славля, Ольгова коганя:
Хоти и тяжко ти го-
ловѣ кромѣ плечю, зло
ти тѣду кромѣ головы, —
Русьсѣѣ земли безъ Игоря.
Сълньце свѣтитъ ся на небе-
се, Игорь князь въ Русь-
сѣѣ земли. Дѣвицѣ поютъ
на Дунаи, вютьъ ся голоси
чересъ море до Кіева.
Игорь ѣдетъ по Боричеву
къ святѣи Богороди-
ци Пирогощи. Страны
рады, города весели. Пѣвше
пѣснь старымъ княземъ,
а по томъ молодымъ

toľko, d'aťlove tьkь-
 тьмь putь kь-gěcě ka-
 žutь, solov'iji' veselymi
 pě'snьmi svě'tь pově'dajutь.
 Mьl'vitь Kьza' kь Konьčako-
 vi: A'že sokolь kь gnězdu'
 leti'tь, sokoli'ča rostrě-
 l'a'jevě svojimi' zoločenyimi
 strela'mi. Reče Konьčakь
 kь Kьzě': A'že sokolь kь
 gnězdu' leti'tь, a vě' so-
 kolьča' opu'tajevě kra'sьnoju
 dě'vičeu. I reče
 Kьza' kь Konьčako'vi: A'če
 jego' opu'tajevě kra'sьnoju dě-
 vičeu, ni' na'ma bu'detь
 sokolьča', ni' na'ma kra'sьny'
 dě'vičě, to' роcьnуть na'ju
 pьtici' bi'ti vь роl'i' Ро-
 ловьcьscě.

Reklь Boja'ntь ishody
 na Sv'atosla'vl'ě, pě'snotvoгь-
 ča sta'rogo vremeně Jarо-
 sla'vl'a, Olьgo'va koga'nia:
 Ho'a' t'ažьko' ti go-
 lově kromě' pleču', zьlo-
 ti tě'lu kromě' golovy', —
 Ru'sьscě zeml'i bez I'go'a.
 Sьl'nьcě svě'titь s'a na nebe-
 se, I'go'ь kьn'a'z'ь vь Ru'sь-
 scě zeml'i'. Dě'vičě pojutь
 na Duna'ji, v'j'utь s'a go'losi
 čerešь mo're do Ky'jeva.
 I'go'ь jě'detь po Bori'čevu
 kь sv'atě'ji Bogorodi-
 ci Pirogošči. Stra'ny
 ra'dy, go'rodi veseli. Pě'v'ьše
 pě'snь sta'гymь kьn'a'z'emь,
 a po tomь molody'mь

plezale, detli s trkom
 pot k reki kažejo,
 slavci z veselimi
 pesmimi svit napovedujejo.
 Reče Gza Končaku:
 Ako sokol h gnezdu
 leti, bova sokoliča ustrelila s svojimi pozlačenimi strelicama. Rekel je Končak Gzi: Ako sokol h gnezdu leti, bova pa midva sokoliča omrežila s krasno devico. In rekel je Gza Končaku: Če ga omreživa s krasno devico, ne bova imela ni sokoliča, ni krasne device in začeli bodo naju ptiči biti na polju polovškem.

Rekel je Bojan ob preminotju Svjatoslavovem, pesmotvorec starega časa Jaroslavovega, Olegovega kanovega: Dasitudi ti je glavi težko brez pleč, zlo ti je telesu brez glave, — ruski zemlji brez Igorja. Sonce se sveti na nebesu, Igor knez je v ruski zemlji. Device pojo na Donavi, vijejo se glasovi čez morje do Kijeva. Igor jezdi po Boričevu k sveti Bogorodici Pirogošči. Krajine se radujejo, mesta se vesele. Peli smo pesem starim knezom, a potem je peti mladim.

Пѣти слава Игорю Святъ-
 5 славлича. Буй туру Все-
 володѣ, Владиміру Иго-
 ревичу. Здрави Князи и
 дружина, побарая за
 христьяны на поганыя
 10 плѣки. Княземъ слава,
 а дружинѣ Аминь.

пѣти. Слава, Игорю Свято-
 славличю, буи-туре Все-
 володе, Володимѣре Иго-
 ревичю! Съдорови гънязи и
 дружина, побараюче по
 крѣстьяньхъ на поганыѣ
 плѣкы! Къняземъ слава,
 а дружинѣ чѣсть!

PRIPOMBE IN KOMENTAR

I. Editio princeps 1800

. O prvi izdaji, ki ima poleg kopije za carico Katarino II., kakor je bilo v uvodu obrazloženo, kot edini ohranjeni tekst poeme pomen originala, glej v splošnem tam, o arhaičnih sledovih starorusčine XII. stoletja pa v sledečem odstavku o rekonstrukciji. Ohranjeni tekst v pravopisnem in jezikovnem pogledu predstavlja že zvečine poznejšo skoro novodobno sliko. Za ponazoritev tega naj je navedeno nekaj primerov. Pri redukcijskih vokalih vlada vobče že sedanje stanje, ojačenja v o - e ali onemenja: 3₅ орломъ за орьлѣмъ, 15₂ мечемъ за мечѣмъ, 3₉₋₁₀, 4₅ лебедѣй за лебедии, 7₅ вѣщѣй за вѣщии; 7₆ внуче за вѣнуче, 44₅ почнутъ за почьнутъ i. pod. Znak ъ je pogosto zamenjan z ъ: 2₁ былинамъ за -амъ, 3₉, 4₄ соколовъ за -овъ, 5₅ умъ за -ъ, 7₅ Велесовъ за -овъ itd. Prim. celo 15₁ Святъславлича за 1₅ Святъ- in to za Свято- i. pod. Refleksi za jezičniška sonanta se pišejo navadno pod poznejšim južnoslovenskoslovanskim vplivom z лъ - рѣ ali tudi po poznejšem ruskem izgovoru z ол in ор - ер: 39₁₂ слънце poleg 44₁₆ солнце за сълньце (kot dokaz poznejšega izpreminjanja prim. izven odlomka celo 35₁₅ въ плѣночи за въ полу ноци - полночи), 4₆ прѣсты за пѣрсты poleg 5₆ сердца за сѣрдья i. dr. Poznejšemu južnemu vplivu je pripisati pisavo 39₁₇₋₁₈ жаждею за жяжею ali 17₁ Даждъ-Божка за Дажьбожя. Asimilacije soglasniških skupin po onemenuju redukcijskih vokalov so tudi poznejše: n. pr. 5₁₆ Половѣцькую за Половѣцьку, 8₁₂ i. dr. чти за чѣсти i. pod. Ako se južno-slovanskim fonetičnim oblikam z pa - ла, рѣ (ре) - лѣ за rusko, »polnoglasje« in začetno pa- za rusko po- daje prednost, more to biti takisto poznejši pojav. V oblikoslovju so oblike v veliki množini nadomeščene z novejšimi, n. pr. 38₁₆₋₁₇ на синѣ морѣ за на сини мори, 39₁₇, 44₆ въ полѣ за въ поли, 17₁₈ копѣ харалужныя за копия харалужная, 2₁, 6₁₇ сего времени за вереме (вре-). Ruski končaj -ѣ je po večini nadomeščen s ckslov. -я: n. pr. 38₁₋₅ кровавыя раны за крѣвавыѣ раны i. pod. Pri glagolu se piše končaj 3. osebe že navadno s trdim t: 1₁, 38₁₄ бяшетъ за бшеть, 43₁₆, 20 летитъ за летить. Povratni zaimek ся se veže pogosto z glagolsko obliko: 3₂₋₃ растѣкшетея за растѣкашеть ся, 44₁₆ свѣтитя in celo v reducirani obliki 17₃₋₄ скратишася за съкоротиши ся itd. Pri sufiksu -ьск- so redoma sestavljene oblike, dasi so se v stari ruščini, kjer ni šlo za kakovost, rabile še proste nominalne. Prim. 5₁₆₋₁₁ за землю Руськую proti mestu v listini vel. kn. Mstislava Volodiměroviča in njegovega sina iz l. 1128—1132 дѣржа роуською землю. Tudi grafika ni več staroruska: je le y in ne ou, ъ in ne ъ1, я in ne и - ѡ, е in ne izmenoma и - е i. dr. Dialektične, severnovelikoruske, novgorodsko-pskovske črte se vidijo v zamenji с ѣ in s ѣ in s ѣ: 14₄ вѣчи proti 17₃ вѣци, 39₁ словутицю за -ичю, 3₅ шизымъ за сизымъ i. dr. Očitne rokopisne ali tiskovne pomote so:

přeti'. Sla'va, I'gořu Sv'ato-
sla'vl'iču, bu'ji-tu're V's'e-
volode, Volodi'měre I'go-
feviču! S'bdoro'vi k'ňna'z'i i
družična, poba'rajuče po
k'rstija'něhъ na poga'nyjě
p'lyky'! K'ňna'z'emъ sla'va,
a družičně č'bstь!

Slava, Igor Svjato-
slavič, smeli tur Vse-
volod, Volodiměr Igor-
jevič! Zdravi knezi in
družina, boreči se za
kristjane proti poganskim
vojskam! Knezom slava,
a družini čast!

31 хотяще, v kopiji prav -ше; 37 речъ za рече okrajšano z nadpisanim ч nad ре,
311, 620 п'бсь за okrajš. п'бсь, to je п'бъ z nadpisanim с (prim. še 4312 п'бсьми za
п'бсьми in 440-10 п'бстворца za п'бснотворьца); 312 Ярослову за -слав- (v kopiji
-а-), 1712-13 сице и рати за сицеѣ рати, 191 стугою за ся тугою, 388 о вѣтрѣ за
вос. о вѣтре, 395 посады за на-, 3911 къ Путивлѣ за въ Путивли ali brez въ,
3918 лучи за луки, 433-4 втроскоташа за въс- z nadpisanim с, 4314 Гзакъ Кон-
чакови за Къза къ Кончякови v primeri s 4318-19 Кончакъ ко Гзѣ i. dr.

II. Rekonstrukcija

Pri rekonstrukciji iz tehničnih tiskarskih razlogov, pa tudi zaradi bolj razum-
ljivega primerjanja s prvo izdajo ni uporabljena stara cerkvenoslovanska pisava,
ampak sedanja ruska in zato grafično **ы** za **ы**, **у** za **у**, **я** in **е**, kakor je bilo že
gori pod I. omenjeno; uveden je sedanji način interpunkcije; upoštevana ni končno
seveda tudi ne kakšna okrajšava besed pod »titli«. Vse to je za razumevanje teksta,
za kar pri rekonstrukciji v prvi vrsti gre, brez pomena. Naloga rekonstrukcije je le
jezikovna in tekstna, prva za določitev stare prvotne oblike jezika, druga za pri-
dobitev smisla in poetične oblike originala poeme.

1. Splošne pripombe o jeziku

V jezikovnem pogledu prihajajo v poštev splošna dognanja o zgodovinskem
razvoju ruskega jezika, zlasti pa še arhaizmi spomenika samega. V fonetičnem po-
gledu sta se redukcijska vokala **ъ** - **ь**, kakor je pokazal A. Šahmatov, Очеркъ древ-
нѣйшаго періода истории русскаго языка отд. V, гл. III in zlasti § 343, str. 207,
v staroruščini ohranila najmanj do sredine XII. stoletja. Primeri v drugem delu
prvega novgorodskega letopisa o dogodkih iz l. 1200—1234 dokazujejo nahajanje
vokalov **ъ** - **ь** celo za prvo polovico XIII. stol. (ib. § 348, str. 213). V izdaji »Slova«
so tako isto sledovi tega, ne glede na to, da je računati tudi s tradicijo, saj se avtor
na več mestih sklicuje na svojega prednika Bojana, ki je zlagal pesmi za časa dedov
v drugi polovici XI. in v začetku XII. stoletja. Jasno je seveda, da sta se šibka **ъ** - **ь**
izgovarjala že zelo reducirano. V pričujočem odlomku spomenika se nahaja n. pr.
3811 Хиновъскыя poleg 174 Руской, 3922 мѣглами poleg 313 Мстиславу, 444 сокольца
poleg 4320-21 соколца, 4411 in v naslovu Ольгова, 151 Ольга poleg 146 Олговѣ,
1610 Олъѣ, 151 Олегъ i. dr. Napeti **ь** pred **ј** je skoro vseskozi izražen z **і** (**ѣ**): 11 братіе
itd. Iz celotnega spomenika bi se zlasti za prvo, za **ъ** - **ь** dalo navesti precej več
primerov (prim. С. П. Обнорский, Очерки по истории русскаго литературнаго языка
старшаго періода, Москва-Ленинград 1946, стр. 138 v poglavju o »Slovu« str. 132 sl.).
V zvezi z izgovorom redukcijskih vokalov **ъ** - **ь** stoji tudi veljavnost starega fonetič-

nega zakona odprtih zlogov. Za reflekse jezičniških sonantov se je v začetku spomenika ohranila staroruska pisava ъл - ър (ѡр) poleg navadne pisave лѣ - рѣ (glej gori pod I.): 1₁ пѣлку, 4₁ пѣлки poleg 5₉ i. dr. лѣлкѣ, 3₁ вѣлкомѣ poleg 11₁₈ i. dr. (izven odlomka) вѣлкомѣ, 3₇ пѣрвухѣ за пѣрвухѣ poleg 37₁₀ пѣрвухѣ (izven odlomka). »Polnoglasne« oblike stoje poleg ksl. ла - ра, рѣ (ре) - лѣ (ле): 28₁ Володимирѣ (izven odlomka) poleg navadnega 5₃ i. dr. Владимера, 46₅₋₆ in sicer le Всеволодѣ, 6₁₁ соловію poleg 6₁₃₋₁₄ славію, 45₁ голоси poleg 37₂₀ гласѣ, 38₂₀ городу poleg sicer 46₁ гради, 11₁₂ хороброе poleg običajnega 3₁₃ i. dr. храброму, 11₁₆ воронѣ poleg 17₆ i. dr. врани, v citatu iz »Slova« v pskovskem apostolu iz leta 1307 скоротишася poleg 17₃₋₄ скратишася, 10₁₆, 13₅₋₆ прегородиша poleg 13₇ преградиша; 17₁₇ i. dr. ле шеломы; 42₁₆ березѣ (izven odlomka) poleg 18₁₃ брезѣ, 7₁₉ переди poleg 3₁₁ преди. Pri knjižnih izrazih in izrazih z bolj abstraktnim pomenom je verjetno bila v rabi cerkvenoslovska oblika. Enako kakor pri »polnoglasju« so dublete pri začetnem раз- — раз-: 43₁₆₋₁₇ рострѣлявѣвѣ poleg 3₇₋₈ растѣкашется i. dr. Na starorusko mehkost produkta progresivne palatalizacije afrikate ѡ kaže pisava 38₁₂₋₁₃ крилю али 39₁ словутицю за voc. словутичю, kakor je pisano še sedaj mehko ч: 38₁ полечю, 38₂ омочю, 39₁₆ лучю, 44₁₃ плечю, 1₂ начяти. Pri drugih dveh šumevcih se sled mehkości ni več tako ohranil. Izven odlomka je enkrat 10₁₄ рассушася за росушя ся. Starorusko у- за ю- je najti izven odlomka 42₁₄ уношу in 42₁₇ уноши. Prehod velarnih к - г - х pred ѡ v postpalatale se je po primerih v spomenikih vršil v južnoruskih narečjih že od začetka XII. stoletja, v pisavi pa izražal še na obojen način, z ѡ in и (prim. А. И. Соболевскій, Лекціи по исторіи русскаго языка, изд. четвертое, Москва 1907, str. 130 sl.). V »Slovu« je seveda obojna pisava. Iz nje sklepa Obnorskij, da je v originalu bila pisava z и (o. c. str. 146). Ravno tako pa je mogoče na podlagi pisave n. pr. take ruskonarodne besede kakor 37₂₂ кычеть (tudi z glagolskim končajem -тъ) trditi nasprotno in nahajati v pisavi 17₅₋₆ кикахуть izpremembo po izgovoru. Pojav se je razvijal polagoma, a pisava se ni tako hitro ustalila. Ako je avtor »Slova« stal še kolikor toliko pod vplivom tradicije, tedaj je bolje, odločiti se v rekonstrukciji za ѡ. Tako se je odločil tudi n. pr. A. Potebnja v svoji izdaji (Воронеж 1878) in v novejšem času R. Jakobson (New York 1948). Iz oblikoslovja je bil dual še v polni moči: 18₁₂₋₁₃ Ты ся брата разлучиша, 44₁₃ кромѣ плечю, 38₁₂₋₁₃ на своєю не трудною крилю, 43₂₀₋₂₁ вѣ опутаевѣ, 44₅ наю, 44_{3, 4} нама. Isto je reči o vokativu: 6₁₁, 7₅ О Бояне, 38₈ о вѣтрѣ, 38_{9, 17}, 39_{7, 15} господине, 38₂₁ о Днепре, 7₆ внуче, 6₁₁ соловію, 39₁ словутицю i. dr. Staroruski deklinacijski končaj -ѣ proti jslov. -е, v ruski ckslov. redakciji -я, je viden 3₇₋₈ gen. sing. fem. усобицѣ, 44₅ дѣвице. Produkti druge regresivne palatalizacije so ohranjeni 14₆ nom. plur. плѣци, 18₁₁ стязи, 16₁₆ loc. sing. при Олзѣ, 18₁₃ на брезѣ i. dr. Stare oblike so: 45₁ nom. plur. masc. голоси, 44₁₆₋₁₇ loc. sing. neutr. на небесѣ за -се, 1₂₋₃ instr. plur. словесы i. dr. Primerov pridevniške nominalne sklanje je še mnogo v spomeniku, kakor 7₁₁ gen. sing. мила брата itd. Pri sestavljeni deklinaciji so poleg oblik že po analogiji zaimkov (gen. sing. masc.-neutr. -ого itd.) tudi še starejše, kakor n. pr. 38₅ loc. sing. neutr. жестоцѣмѣ, 45₄ dat. sing. fem. святѣи i. dr. Pri osebnih zaimkih so še enklitične oblike: 18_{3, 4} ми (izven odlomka), 38₁₄ ти, 1₁ dat. plur. ны. Pri glagolu je mnogo ostankov pisave končaja 3. osebe -тъ: 7₆ ржуть, 7₇ звенить, 7₈ трубить, 7₉ стоять; 16₁₁ растяшеть, 16₁₂ поибашеть itd. Imperfekt in aorist sta seveda še v moči. Pri imperativu so stare oblike, kakor n. pr. 5₁ почнемъ за почыѣмъ i. dr. Kondicional se sprega v aoristni obliki: 39₅ абы неслала, 6₁₂₋₁₃ абы ты ущекоталъ. Pomožni glagol je še v rabi: 39₁₃₋₁₄ тепло и красно еси, v perfektu 39₁₋₂ ты пробилъ еси, 39₄ ты делѣялъ еси. Participi v ruski obliki se sklanjajo: 17₈ nom. plur. masc. дѣляче, 46₁ пѣвше. Iz vsega pregleda jasno pronica slika staroruskega jezika originala XII. stoletja. To pa nas tudi upravičuje v tej smeri rekonstruirati ves ohranjeni tekst.

2. Komentar k tekstu in druge pripombe k posameznim mestom

V splošnem je pripomniti, da se rekonstrukcija v tekstnem pogledu po možnosti ne oddaljuje od prve izdaje in da so pomenske izpremembe besed in dodatki označeni z razprtimi tiskom.

11-2 братие voc. sing. k fem. coll. братия.

14 пълку loc. sing. po osnovah na -ѫ-, ki se je uveljavljal pri izrazih za neživo, tu tudi zaradi velara pred končajem.

15 Святославличя patron. je izveden od posesivnega pridevnika Святославль (prim. v naslovu) kakor je 46⁶⁻⁷ Игоревичю pri drugem takem sufiksu.

21 време*не* i. dr. je puščeno v cerkvenoslovanski obliki in ne ruski веремене zbog bolj abstraktnega pomena.

31 аче rus. za ckslov. аще.

33 бѣлоу вѣверицею je vstavljeno (tega v doli navedenih izdajah ni), ker to zahteva smisel prispodobe, imenovanje še tretje živali, kakor tako trojno navajanje avtor »Slova« tudi sicer rad uporablja, n. pr. 427-9 (izven odlomka) гоголемъ - чайцами - чрънядьми. Prim. tudi 613, 15, 17 скача - летая - рищя. Po slovarju A. Dalja I 177 je naziv бѣлая вѣверица starinski: виру (to je denarno kazen za uboj) платили по бѣлѣй вѣверицѣ. V »Slovu« samem je 213-6 поганіи... емляху дань по бѣлѣ отъ двора. Veza misli najprej s šviganjem veverice kaže, kakor to priča celo »Slovo«, avtorjevo veliko poznanje prirode. Fr. Erjavec, Domače in tuje živali v podobah II 53 (v Celovcu 1869), pravi o veverici: »kakor misel hitro šine po smreki v gosto krošnjo«. Od Pleteršnika tega ni mogel prevzeti, ker ta pravi »kakor slavec po drevesu«. Opuščenje veverice v tekstu se dá razložiti. V prepisovanem rokopisu je bilo мыслию napisano vsekakor okrajšano мыю z nadpisanim е, kakor je to storil tudi V. Peretc v izdaji »Slova« (Kijev, 1926, str. 93). To okrajšavo pa je mogel brati prepisovalec XV.—XVI. stoletja in sicer v Pskovu kot мысью, kar pomeni tam po Dalju II 373: »мысь ж. пск. бѣлка, векша« (to je veverica). Мысь je pa v pskovskem narečju za мышь, kar se medsebojno podpira s 3⁵ пизьемъ po zamenjavanju s - š v tem narečju. Da je neki rokopis »Slova« res bil v Pskovu, dokazuje citat v pripisu k apostolu iz leta 1307, ki je bil last Pantelejmonovega samostana v Pskovu: »...при сихъ князехъ сѣяшется и растяше усобицами - гыняше жизнь наша, въ князѣхъ которы и вѣци скоротышася челоуѣкомъ« (Описание слав. рукописей москов. синод. библ. I 293, Москва 1855). V »Slovu« je to 16⁶—174: »Тогда при Олзѣ Гориславличи сѣяшется и растяшеть усобицами; погибашеть жизнь Даждъ-Божа внука, въ Княжихъ крамолахъ вѣци челоуѣкомъ скратишася.« Котора v apostolu je sinonim h крамола »Slova«. Obnorskij o. c. str. 134—5 odklanja vsak pskovski vpliv in podpira to celo s tem, da je сизый etimološki neznanega porekla, dasi je starorusko. Od mene navedeno pa, mislim, naravno in podprto govori za zadnji prepis XV.—XVI. stoletja v Pskovu.

36 помняшеть i. pod., kakor gori 1¹ бяшеть, 3²⁻³ растѣашется, so primeri imperfekta z dodanim osebilom 3. osebe -тъ.

37 речь je paračno brana okrajšava ре z nadpisanim ч.

38 Тѣгда je starejša oblika v primeri z rus. тогда.

37-8 О усобицѣ, knežjih medsebojnih bojih glej prip. k 15².

39 gen. plur. соколъ je v kvantitativnem razmerju verjetno starejši (prim. še danes сто человек, десять раз i. pod.). Prispodoba je vzeta iz sokoljega lova, kar se v »Slovu« nahaja na mnogih mestih (glej n. pr. 44⁵⁻⁷).

310 который se nanaša na лебедѣй in ne na соколовъ, zato stoji pač za acc. plur fem. которыѣ.

311 пѣсь нам, пѣснь po okrajšavi пѣ z nadpisanim с.

312—43 Jarosláv († 1054), znameniti veliki knez kijevski, sin sv. Vladimira (Vlodiměra, † 1015); Mьstisláv Tmutorakanski (gl. str. 370, † 1032), brat Jaroslavov, je v dvoboju ubil kasoškega kneza Rededja (Kasogi so bili Čerkesi); Román Svjatoslávlič († 1079, ubit od Polóvcov), brat Olégov. Oče Svjatosláv († 1076) je bil sin Jaroslavov.

42 Романови s končajem -ови od osnov na -ü- zlasti pri lastnih imenih, imenih oseb.

46—7 живая (струны) je najbrž po analogiji mehkega tipa ckslov. redakcije (M. Woltner, Zeitschrift für slav. Philol. 1935, XII 103—5).

52—3 Pod отъ старого Владимира je mišljen Володимѣръ s priimkom Мономахъ († 1125), bratranec Olégov. Povod priimka (iz gr. μονομάχος »samoborec«) ni povsem jasen.

59—10 на землю Половѣцькую (za polóvčesku, glej str. 384). Polóvci so bili turško pleme, Kumani, XI.—XIII. stol. Podjarmili so Pečenege. O njih glej str. 370.

616—17 свивая славы оба поля сего времени v smislu slave starih in avtorju sodobnih knezov.

614 По »Slovu o Zadonščině« piše Jakobson вышкочоталь (prim. I. I. Sreznevskij, Материалы для словаря древнерусск. языка I 459).

617—18 въ тропу Трояню je našlo zelo številne razlagalce. Tu ni mesta govoriti o njih. Na najenostavnejšo stvar je opozoril že Karamzin v prip. 69 k II. poglavju I. dela, str. 23: »Извѣстная via Traiani изображ. на Сульцеровой картѣ Валахін... простирается отъ береговъ Дуная до Прута, и далѣе на Востокъ по южной Россіи (См. Кантемиръ, Описание Молдавіи и Бисинг, Erdbeschreibung II 770).« Zadnji je A. F. Büsching (1724—1793), ki je izdal Neue Erdbeschreibung v 11 knjigah (Hamburg 1754—92). Slavni rimski cesar Trajan, s priimkom »divinus«, ki je podjarmil Dake in zavaroval mejo z nasipi, je prešel celo v slovansko mitologijo (prim. L. Niederle, Slovanské starožitnosti, oddíl kulturní II 125). Ti nasipi so mogli biti znani. Vélki knez Svjatosláv, oče sv. Vladimira, je izvršil leta 967 bojni pohod proti Bolgarom, Igorjeva žena, Jaroslavna epa (prim. 3710 sl.), je bila hči mogočnega gališkega kneza Jaroslava Osmomysla, ki je vladal do Karpatov in do Donave (303 sl.). 3010—11 je rečeno o njem: »завтори въ Дунаю ворота« in 3012—13 »судья рѣдя до Дуная«. Razen tega pa so v poemi po tradiciji take reminiscence v zvezi s pogansko dobo, kakor pridevek Bojanu 75—8 Велесовъ внуче, za ruski narod 169—171 жизнь Даждь-Божа внука, za vetrove 1216—17 вѣтри, Стрибожи внуци, a 2517 sl. se pripoveduje, da gotске deve (na Krimu) pojo o Busovem času, kar more biti le knez Antov, prednikov Rusov, v IV. stoletju. Tako se 617—18 рица въ тропу Трояню чресь поля на горы lepo sklada s poetično dikcijo celotnega tega mesta. A za primer, kako dolgo se v narodu obdrži po tradiciji spomin na davne dni in ljudi, naj navedem srb.-hrv. rek »Od Kulina bana i dobrih dana« kot spomin na dobro vladanje bosenskega bana Kulina 1180—1204 (Narodna enciklopedija II 568). Bosnjaki so še v novejšem času imenovali dobre čase »vremena Kulinova« (prim. Letopis Matice slovenske za leto 1877, stran 191). Omembe je tudi vredno, da prvotni staroruski letopis podobno v raznih rokopisih, n. pr. Ipatjevskem in Lavrentjevskem, torej v originalu, pripoveduje, da so »Voloхи« (to je Latinci, Rimljani za časa Trajana) napali »Дунайскыя Словѣны«, se naselili med njimi in jih nasilovali (Ipat. rokop. izd. 1871, str. 3). Na drugem mestu (l. c. str. 6) pa stoji, da so Ogri »nasledili Slověnsko zemljo« in pregnali »Volohe«, in na tretjem (str. 14), da so ob Ogrskih gorah (to je Karpatih) prej prebivali »Slověne«, njih zemljo pa prevzeli »Voloehove«, ki so jih pa potem pregnali Ogri. Avtor pesnitve, izobražen človek, je to gotovo vse poznal.

620—21 V oklepajih se nahajajoče (Олга) je od izdajateljcev dodano. Nekateri razlagalci razumejo pod внуку avtorja pesnitve, kot Bojanovega vnuka.

71 »Sokoli« so Rusi, »kavke« Polóvci.

75 Велесъ je bil bog čred (скотий бог), to je blagostanja in bogastva, pokrovitelj pesnikov (prim. L. Niederle o. c. str. 112 sl.). Naglas je nedoločen.

76 Комони je še danes mrus. komón, v ckslov. spomenikih se ne nahaja (Sreznevskij, Материалы I 1266). Prim. češ. komoň.

77 Сула, levi pritok Dnepra med Čerkasi in Kremenčugom, mejna reka tedanje ruske zemlje.

78, 9, 10 Predlog въ je v rekonstrukciji opuščen. Za tak lokal brez predloga je v starorusčini, zlasti v letopisih polno primerov (prim. Fr. Miklošič, Vergleichende Syntax der slav. Sprachen, 2. izd., str. 637 sl.). O mestih Novgorod-Sěversk in Putiljv glej v uvodu str. 370.

144 вѣчи s ѣ za c kaže na sevelrus. narečje Novgoroda enega iz prepisovalcev. Karamzin je bral сѣчи, kar je povzel Jakobson сѣчѣ, toda sledeče лѣта se bolje strinja z вѣци. Pod Трояни je umeti davne prve čase, za katerimi se omenjajo že historična Jaroslavova leta († 1054) in pohodi njegovega vnuka Olega († 1115), s svoje strani deda Igorjevega.

152 Olégu, ki je kneževal v Černígovu, je njegov stric Vsěvolod Jaroslávič leta 1077 odvzel mesto in kneževino. To je sprožilo dolgotrajne medsebojne boje knezov, ki jih je povzročal nepomirljivi Olég (prim. pridevek 1610 Гориславличъ) in v katere so se vmešavali tudi Polóvci, kar je prineslo ruski zemlji veliko gorja in bede in kar opisuje pesnitev 169—1710.

152-а крамолу, strus. коромола, je iz srlat. carmula »upor«; mrus. še sedaj коромблы plur. fem. »spletke« (E. Berneker, Slav. etymol. Wtb. I 573).

1610 Tvorbi Гориславличъ je podstava горе (glej prip. k 152).

1612 жизнь more pomeniti tudi podobno mestom v letopisih »имущество« (Sreznevskij, Материалы I 873).

171 Даждь-Божа внука, to je ruskega naroda. Rus. Даждьбогъ je bil bog sonca (Niederle o. c. str. 190 sl.).

175-6 кихахуть pojasnjuje N. Tihonravov v izdaji (Москва 1866, str. 32) z »издавать кликъ«, v rabi o tičih, predvsem labodih, »кричать«. 3722 je кычеть o kukavici. Jakobson je izpremenil glagol v кликаху. V izdaji »Academiae« (Москва-Ленинград 1934, str. 80) in v hrestomatiji stare ruske literature XI.—XVII. stoletja N. Gudzija (Москва 1947, str. 112) se to prevaja »перекликались«, A. S. Orlov pa ima v drugi izdaji (Москва-Ленинград 1946, str. 81) »покрикивали«. Smisel je dobesedno, da so bili redki, ki so še »kukali«, »jadikovali«, »javkali«, ker jih je zvečine doletela smrt. G. Iljinskij (Slavia 1929/30, VIII 654) pa veže izraz z mrus. кичувати »krčiti« in rus. кичка »izkrčeni panji« in bi bil pomen toliko kot »orati«, toda vsa ta izvedba je seveda le hipotetična.

1712 сице и за сицев in to za strus. сицеѣ.

1716 гримлють od гримати, iter. k гръмѣти.

1718 харалужный od харалугъ »jeklo« iz turkotatarščine (prim. Sreznevskij, Материалы IV 1361).

1813-14 на брезѣ быстрой Каялы, rač pritoka Dona, toda katera reka naj bi to bila, je neznano in stvar ugibanja. Beseda *kajaly* pomeni turkotatarsko »skalnata« (Orlov o. c. str. 104). Naglas ni ugotovljen (Ka'jala?).

1816 Tvorba Русичи spominja na vrsto imen na -ič- staroruskih plemen, kakor Kriviči, Dregoviči, Uliči (z raznimi variantami), Vjatiči, Radimiči.

191 стугою ne more biti съ тугою v pomenu »od gorja« s sociativnim instrumentalom.

3717-18 на Дунаи ne spada, ker bi bilo brez smisla, k prejšnjemu, temveč kot star začetek in običajna označba mesta v narodni pesmi k sledečemu »плачу« Igorjeve žene Jaroslavne. Prim. dalje 382 Дунаеви in 4418—451 Дѣвници поють на Дунаи.

Ime Donava je v slovanskem narodnem pesništvu splošno ime za reko sploh (glej o tem V. Jagić, »Dunav - Dunaj in der slav. Volkspoesie«, Archiv für slav. Philol. 1876, I 299 sl.).

37¹⁹ V kopiji stoji Ярославнымъ: ъ bi kazalo na genitiv, и izdaje na posesivni adjektiv, м kopije pa na enklitični pronomem ми. Zato bere Jakobson »Ярославнымъ ми ся гласъ (голосъ) слышеть«, kar se more primerjati z 18³⁻⁵ Что ми шумить, что ми звенить давеча рано предъ зорями? Ker je težko umeti pojav м v kopiji, a laže delno izpremembo v adjektiv, je verjetnejše branje z ми. Mogel je pa biti tudi adjektiv in pozneje izprememba z gen. -ы.

37¹⁹⁻²⁰ Povratni zaimек je očitvidno izpuščen.

37²⁰⁻²¹ К зегзицею »kukavica« prim. mrus. зегзиця, češ. žezhule, stprus. žeguze (A. Preobraženskij, Этимол. словарь русск. яз. str. 248).

37²¹ незнаемъ se more nanašati na гласъ, Orlov str. 74 незнаема веže z Jaroslavna, drugi predpostavljajo adverb, n. pr. Jakobson незнаемъ.

37²¹⁻²² рано je v poemi v slovenskem pomenu na več mestih, prim. tudi 17¹³⁻¹⁴ съ заранѣа. A. Vaillant (Revue des études slaves 1949, XXV 106 sl.) pa primerjaje »Zadonščino« (glej na koncu) razlaga to tu v »plaču« iz strus. рамяно »fort, violent«, »сильно« (Sreznevskij, Материалы I 66). Pomen bi se ne upiral, ali z asimilacijo mn je teže. V gradivu Sreznevskega ni o njej sledu.

37²² Н кычетъ kot glasu kukavice je primerjati, kar piše Fr. Erjavec o. c. III 1, str. 174: »Samec kuka, samica odgovarja ,kik, kik«.

38¹⁻² по Дунаеву Jakobson nepotrebno izpreminja по Донову.

38³ въ Каялѣ рѣцѣхъ izpreminja Jakobson v въ Каялы рѣцѣхъ v skladu z Ipatjevskim rokopisom letopisa na рѣцѣхъ Каялы (izdaja arheogr. komisije leta 1871, str. 433).

38⁴ аркучи je nastalo iz ръкучи z reduciranim е po nastanku sonantnega r na začetku, kar se je moglo zgoditi še pred onemenjem redukcijskega vokala (prim. A. Šahmatov, Очеркъ древнѣйшаго періода § 371, str. 233 sl.).

38⁵ вѣтрило je hipokoristična tvorba.

38¹¹ Хиновскыя - хъновскыя je izvedeno od хынтъ, kar je star splošen naziv za Turko-Tatare, tu Polóvce. Posplošilo se je ime Hunov (prim. A. Sobolevskij, Archiv für slav. Philol. 1909, XXX 474).

38¹⁴ горѣ je slabo brano za горѣ adv.

38¹⁵⁻¹⁶ лелѣючи kot gerundij (деепричастие, glagolski adverb) je izpremeniti v лелѣючию, ker se v »Slovu« rabijo še sklanjajni participi (glej gori str. 386).

38²⁰ Путивлю городу je adnominalni dativ za genitiv pripadanja. Jakobson piše tu loc. Путивли городѣ.

39¹ V словутицю je dialektično с za ѣ (glej gori str. 384 in prip. 14₃).

39¹⁻² Mišljeni so dnjeprski slapovi (пороги), kjer naredi Dnjeper veliko koleno proti vzhodu (južno od Dnjepropetrovska) in kjer so bili že pridnjeprovski Polóvci. Prim. K. V. Кудряшов, О местоположении половецкихъ вѣжъ в северномъ Причерноморье в XII в. (Труды института этнографии руске академije znanosti 1947, T. I 98 sl. z dodanim črtežem).

39⁵⁻⁶ Tu je mišljen zmagoslavni pohod kijevskega velikega kneza Svjatoslava leta 1184, o čemer je v »Slovu« govor 21^{8-22a}. Ujetega polovskega kana Kobjaka so v Kijevu usmrtili. Prim. tudi str. 275.

39⁹ К на море prim. 45¹ чрезъ море.

39¹¹ къ je paračno za въ, ki se v rekonstrukciji opušča (glej prip. k 7³, 9, 10).

39¹²⁻¹³ V трѣсвѣтлос, ed. тре-, je osnova prvega dela od števnikа »три«, to je »trikrat« s pomenom superlativa »пресвѣтлый«.

39¹⁸ лучи je, kakor smisel kaže, pomotoma namesto луки, rač povzročeno po 39¹⁶ лучю.

39²⁰ затче - затъче je aorist k затъкнути »zapreti« kakor 39¹⁸⁻¹⁹ съпряже k съпряхи.

39²² Nekateri, kakor Jakobson, vežejo мѣлами s sledečim tekstom, toda brez potrebe, kakor se tudi zvečine smatra.

39²¹ и-землѣ je nastalo iz и-з-; и-зъ v izdaji je sekundarno.

40¹ Ker je злату bolj epitheton ornans, bi moglo biti v originalu tudi tako v ckslov. obliki.

43³⁻⁴ Smisel zahteva вѣс-; v rokopisu je moral biti nadpisan.

43⁵ Za Гзакъ bi moralo stati Гза, prim. 43¹⁰ ко Гзѣ. Zadnje pa kaže tudi na izpad ъ med Г in з. V Ipatjevskem letopisu se bere Коза за Къза (v izd. 1871 str. 364, 432). Къза in Конъчякъ sta bila polovska kana. Ime zadnjega se v letopisu piše Концакъ.

43¹⁰ половію je deliti v по in л-.

43⁹⁻¹⁰ Tu se v raznih izdajah različno vežejo besede. Orlov n. pr. v prevodu (str. 87) priteguje только k дятлове, a Jakobson tudi По лозію пълзоша. Po mojem je najboljši smisel, kakor je v izdaji.

43¹⁴ Гзакъ izdaje je deliti v Гза къ, ker je v »Slovu« po glagolih dicendi praviloma къ. Prim. prip. k 43⁵.

43¹⁷ О значеніи je isto reči kakor gori v prip. k 40¹.

44¹ K obliki Кончакови prim. prip. k 4².

44¹ О аще - аче glej prip. k 3¹.

44⁵ V дѣвице se krije še stara oblika gen. sing. fem. na -ѣ.

44⁶ Jakobson po nepotrebnem izpreminja птици v fem. пѣтиць (nejasno je, kaj je mišljeno z »ali пѣтиць«). Prim. Sreznevskij, Матеріалы II 1757 пѣтиць = птица in v »Slovu« samem dat. masc. 317 in 37⁶ птицю. Prispodoba je vzeta iz sokoljega lova. Prim. prip. k 3⁹.

44⁸⁻¹² Ta odstavek se smatra za eno izmed najbolj »temnih« mest v »Slovu«. N. Gudzij pravi v hrestomatiji (Москва 1947, str. 120, prip. a): »Zelo temno in očitno pokvarjeno mesto. Številni poskusi komentatorjev pojasniti ga s pomočjo različnih konjunktur se morajo priznati za malo utemeljene.« Njih pregled s kritičnimi pripombami je najti n. pr. pri akademiku V. Pertcu v izdaji ukrajinske akademije znanosti (Kijev 1926, str. 326 sl.) ali akademiku A. Orlovu (v izdaji ruske akademije znanosti, v drugi izdaji 1946, str. 133 sl.). Peretc sam prevaja (str. 327): »Rekla sta Bojan in Hodyna (to naj bi bil drugi pesnik kakor Bojan), Svjatoslavova pevca davnega Jaroslavovega časa: Ljuba gospodarja Olega.« Orlov pa prevaja: »Сказал Боян и конец для (меня) песнотворца Святославова, песнотворец Ярославова старого времени, Олегова княжеского: Хоть и...« Jasno je že samo po sebi, da ne eno ne drugo ne ustreza. Isto pa je reči tudi n. pr. o prevodu S. Sambinaga in V. Ržiga (v izd. 1934, str. 85): »Говорил Боян о походах Святославовых...« ali konjunkturi R. Jakobsona (v izd. 1948, str. 218): »Реклѣ Боянѣ и до сына Святославлѣ...« Na kaj naj se to naslanja? Moje pojmovanje je sledeče. Za Рекъ prve izdaje je vsekakor brati s predpostavljanjem nadpisane črke Реклѣ »je rekel«. Bojanov izrek (припѣвѣка v »Slovu« 37³⁻⁴) se v »Slovu« še na drugem mestu 37⁵⁻⁷ navaja. Gornji izrek se pa more nanašati ne samo na odsotnost glavne odločujoče osebnosti, temveč tudi na smrtni primer: и ходы je najlažje popraviti v исходы, kar pomeni, tu kot plur. t., kot sing. исходъ »кончина, ѣзбодъ, obitus«. Ta izraz je bil v rabi v staroruskih spomenikih, n. pr. pri škofu Kirillu Turovskem († ok. 1152). Glej Sreznevskij, Матеріалы I 1163. Svjatoslav bi bil na tem mestu iz Bojanove dobe oče Olegov († 1076). Izraz пѣтворца je tvorba iz glagola s sufiksom -ѣца za moške osebe (nomina agentis), prim. strus. челоуѣкоубица, češ. tvůrce i. pod. Jarosláv († 1054) se omenja 3¹² (старому Ярославу) in 14⁵ (лѣта Ярославля). Na

zadnjem mestu sledi tudi pľtci Oľgovi. Gornje Oľgova Kogania spada kakor Jaroslavlja k vremeni. Kagane so imenovali tudi ruske kneze, sv. Vladimira in Jaroslava (Sreznevskij, Матеріалы I 1171). Dodano хоти pa je, kakor so to storili tudi že drugi, oddeliti in zvezati z Bojanovim izrekom kot konjunkcijo, in sicer starejše »Хотя и...«, pozneje »Хоть и...«. V staroruščini se хотя nahaja n. pr. v rokopisu Jaroslavove Ruske pravde iz leta 1280, kar dá sklepati na še starejši čas (Sreznevskij, Матеріалы III 1393).

44₁₂₋₁₃ За dativ mora biti pač головѣ, gori pomotoma -ы.

44₁₆₋₁₇ на небесѣ je kontaminacija stare oblike небесе s končajem osnov na -о.

44₁₈₋₄₅₁ К Дунаи prim. prip. k 37₁₇₋₁₈.

45₁ К чрезѣ море prim. 39_а на море.

45₃ по Боричеву vzvoz, klanec od pobrežja Dnjepra, Podola, navzgor. Nehote prihaja na misel Beričevo ob Savi pri Ljubljani.

45₅ Ikona Pirogošča je bila prinesena iz Konstantinoplja in dobila ime po gr. πυρογισσα »stolpna« (Gudzij o. c. str. 120 prip. в), a napominja na izvedbo iz slovanskega imena Pirogostъ. Omenja se tudi v Ipatjevskem rokopisu letopisa (str. 331).

46₄ Пѣти je očitno, kakor se tudi splošno dela, vezati s prejšnjim.

46₄₋₇ Ро Слава nima slediti dativ, ampak z boljšim smislom vokativ, česar sled je še v Всеволодѣ in seveda so vokativi lahko tudi oblike mehkega tipa na -рю in -чу, ki pa so povzročile zmedo in izzvale delno dative kakor туру in Владиміру. Святъславлича je pomota.

46₇ Pozdrav se je mogel glasiti tudi s ekslov. obliko Съдрави. Prim. v pripisu historične vsebine v Ostromirovem evangelistaru 1057—57: съдравъствоуйте in še današnje здравствуйте! ter да здравствует!

46₈ побарая bi se nanašalo le na дружина, gerundij pa ne velja za original s sklanjavnimi participi (glej str. 386), ako so zapopadeni tudi knezi, kar se samo po sebi razume. Poleg tega je predlog за napačen, ker se za glagoli побарати in побороти rabi по (Sreznevskij, Матеріалы II 983, 987).

46₁₁ Амнѣ prve izdaje ne more biti seveda zaključek pesnitve, dodano je po primeru cerkvenih tekstov. Iz »Slova« samega, kar je tudi storil Jakobson, se dá izvesti druga zaključna beseda, in sicer чѣсть. V »Slovu« 8₁₂ in 10₁₁ je o bojni družini rečeno »ишучи себѣ чти (to je чѣсти), а Князю славы«.

III. Transkripcija

Glavno vodilo pri transkripciji je bilo čim večja enostavnost za tisk brez škode za znanstveno natančnost.

A. Glasovni znaki. Transkribirano je: ѣ z ě, ы z y, napeti redukcijski vokal ъ pred in po j (cir. izražen z ĭ - и) z ĭ, napeti ѣ z y (cir. ѣ), e po šumevcih z ö (n. pr. сѣломъ), i z j, ħ s h. Sonorni soglasniki l' - ř - ŋ označujejo produkte že stare, praslovanske palatalizacije, so to torej palatalizirani sonorniki. Znaki ě - s' - z' pomenijo produkte praslovanske progresivne palatalizacije, znaki c - s - z pa srednjepalatalne glasove pred ě - i iz druge regresivne palatalizacije (n. pr. оѣць proti рѣци). Palatalizirani izgovor soglasnikov pred palatalnimi samoglasniki, ki je bil, četudi ne v sedanji izrazitosti že v XII. stoletju, vendar ne še li = l' i itd., ni posebej označen, ker ga napoveduje že tako sledeči palatalnovokalni znak. Ravno tako ni posebej označen velarni izgovor sonornega l (polj. l) pred velarnimi vokali in v refleksu za sonantni l pred konzonanti (n. pr. slovo - рѣлкѣ), ker ga tako isto določa položaj. Šumevci so bili v XII. stoletju še vsi mehki, pa je ě - ř - ž brati tedaj palatalizirano. Pisava i - zeml'ě za iz - zeml'ě je na podlagi zakona odprtih zlogov (gl. str. 385—6).

B. Naglasni znaki. Kakor je za XII. stoletje predpostavljati še izgovor redukcijskih vokalov **ъ-ъ** (glej str. 385), tako tudi muzikalno in ne današnje ekspiratorno naglašanje. Kar se tiče mesta besednega naglasa, je sicer še danes v ruščini v mnogem ohranjeno staro mesto, vendar pa le že tudi precej izpremenjeno zbog onemenja šibkih redukcijskih vokalov in po vplivu najrazličnejših analogij. Razen tega so v »Slovu« svojevrstne besede in stare oblike, za katere je treba določiti naglas po raznih kombinacijah. Označba akcenta je tedaj arhaična in v nekaterih primerih seveda hipotetična, dasi po možnosti sloni na izsledkih primerjalne slovanske akcentologije. Tako n. pr. kaže slovenski naglas 3. os. množ. pojó - stojé na naglas na koncu pojótъ - stojétъ, ali pa je to bilo še v staroruruščini XII. stoletja in ni se li mesto naglasa premaknilo za zlog nazaj, kakor je danes поют - стоят, je vprašanje. V posameznih primerih se je zateči k različnim zaključkom. N. pr. strus. Олѣгъ je nastalo iz stnord. Helgi in se naglašuje dandanes Олѣг - Олѣга. Malo je verjetno, da bi bil zbog zakona odprtih zlogov vrinjeni sekundarni redukcijski vokal **ь** zadobil naglas. Verjetneje je, da je Олѣг nastalo iz Олѣгъ', potem se pa posplošilo. O sicer pričakovanem naglasu na začetnem o- ni sledu. V »Slovu« rabljeni izraz комонь »konj« kaže z ozirom na mrus. комонь in rus. конь - коня' na nakončno naglašanje. Beseda пѣтиць »ptič« (prim. Sreznevskij, Матеріалы II 1757) nima nič opraviti z deminitivnim stkslov. in ruskslov. пѣтиць s stalnim naglasom na **і** zaradi prvotne rastoče intonacije (sufiks je bil -ітj-). V пѣтиць je -іць izvajati iz -ік-, pa je po primeru tvorb kakor мужик - мужикá misliti tako isto na nakončno naglaševanje. Ime naroda Половць, ki ga Rusi naglašajo na prvem zlogu, je bilo v stari dobi najbrž drugače naglašeno. Izvedeno je ime iz adj. полов- »pláv« (prim. plavolas), ki ima po slovarju D. Ušakova (1939, III 534) naglas полóвѣй poleg dial. половѣй. V slovarju V. Dalja (2. izd., III 271) je le zadnje, razen tega pa glagol полóвѣтъ s pristavkom, da je voroneško, kursko, torej nekako na zemlji junaka »Slova«. S tem pa se strinja mrus. полóвѣй in tudi ime Полóвчин, plur. Полóвци (E. Zelechowski v mrus.-nem. slovarju Lvov 1886, str. 691). Toda tudi slov. pláv s svojim skrajšanim á dokazuje nekdanjo rastočo intonacijo korena *póliv-, za ruščino pa naglas na drugem zlogu »polnoglasne« oblike, torej Полóвци. Sedanji naglas Пóловци napominja zvezo s полóвѣй s tako isto padajočo intonacijo korena, kar je moglo biti dialektična dubleta. Dalj IV 452 туга je v skladu s shrv. túga, toda južno in zah. je túga, Tu in tam je verjetno do neke mere kažipot tudi ritem teksta, ki je v pesnitvi še po prvi izdaji opazljiv (n. pr. Војáne, Velésovъ вѣнѹче ali morda 3» des'atъ' sokolъ'; prim. 4). Toda v ugibanja o tem se tu ne morem spuščati, ravno tako pa tudi ne v utemeljevanje akcentuacije posameznih besed v podanih odlomkih.

Označevanje naglasa se vrši po Škrabčevem primeru zaradi lažjega tiskanja z ločilnimi znaki na desni strani zgoraj ob vokalu, in sicer na dolgih vokalih padajoča intonacija z običajno vejico (n. pr. du'ha), rastoča pa z navzgor obrnjeno (n. pr. vьnu'ka); naglas na kratkih vokalih (o - e - ъ - ѣ - і - y) je označen z enako postavljeno piko (n. pr. slovo, reče, sego, пѣ', putъ, povéstij', drugy'ji). Metatoneje in okrajšave dolgih vokalov, n. pr. končnih rastoče intoniranih, niso upoštevane (n. pr. žena'). Zaradi primerjanja in večje ponazoritve pa je upoštevano tudi sedanje mesto naglasa, saj je v gotovih primerih lahko že staro, a označuje se vsekoli ob kratkih in dolgih vokalih s piko na levi strani zgoraj (n. pr. nač'atí', povést'ijí', Ol'go'va). Proklitike in enklitike, predlogi v prepozicionalnih konstrukcijah (z izjemo padajoče intonacije oblike besede), praviloma nimajo naglasa in je zadnje treba tudi tako brati skupno z naslonitvijo na besedno obliko, h kateri pripadajo. Pri oblikah s padajočo intonacijo preide naglas na začetek, na predlog (n. pr. na' zeml'ú). Določitev govornih taktov z glavnim in stranskimi naglasi ali stavčni naglas izpadata že iz okvira naloge te transkripcije in sta odvisna od vsebinskega pojmovanja.

IV. Prevod

Prevod se tesno drži teksta pesnitve; namen mu je podati po možnosti smisel njenega besedila. Literarno-umetniška prepesnitev bodi naloga umetnika pisatelja ali pesnika, v prozi ali verzih, kakor je takih zlasti v ruščini precej. Nadaljnje pripombe se tičejo prevoda nekaterih izrazov, vse drugo za razumevanje potrebno je zapopadeno v komentarju pri rekonstrukciji.

Izraz »Slovo« v naslovu se prevaja s »pësem«, kakor se v tekstu 1₆ imenuje. 1₁ лѣпо nima tu slovenskega pomena, Sreznevskij, Материалы I 74 prevaja na podlagi mnogih mest v spomenikih strus. лѣпо есть »прилично, годится, слѣдует«, tako tudi Orlov (str. 78) »не следовало ли нам«, Gudzij (str. 108) »не следует ли нам« itd. 2₁ былина ne pomeni kakor sedaj rusko narodno epično pesem, ampak kakor быть »bivši resnični dogodek«, pri Orlovu »по (действительным) событиям« i. dr. 6₁₉₋₂₃ пѣльгы pomeni tu čete (Orlov эти полки). Strus. пѣльгъ ima več različnih pomenov. Prim. Sreznevskij, Материалы II 1747—9: войско, воинство; битва, сраженіе; война, поход; стан i. dr. Smisel konteksta odloča. 38₁₀₋₁₁ Glagol мыкати prevaja Sreznevskij o. c. II 215 трепать, метать. Nahaja se še sedaj v ruščini in slovenščini v sorodnem pomenu: rus. мыкать по Ušakovu II 287, »чесать лен, пеньку«, slov. mikati predivo. Od tod je vzeta prisposoba v »Slovu«. V prevodu seveda ne ustreza prav glagol izvirnika. Zato ga tudi Sreznevskij i. dr. na različne načine opisujejo (Orlov мчишь, Šambinago-Ržiga несешь itd.). 38₁₈ kovilje od ковель »stepna trava«, »stipa pennata« je najbolje pustiti, ker se tudi v srbohrvaščini nahaja, slovenski dialektični izrazi, kakor bodalica, balovina (prim. pri Pleteršniku), pa malo povejo in so nekam neizraziti za gornji tekst. 39₁₈₋₁₉ съпряже од съпрячи pomeni po Sreznevskem III 809 »стянуть, согнуть«; Orlov (str. 86) ima »согнуло«, Šambinago-Ržiga (str. 84) »свело« i. pod. Slov. spreči bi ne pomenilo isto. 39₂₀ затьче v pomenu rus. заткнуть »zamašiti« (заткнуло tudi v ruskih prevodih) more biti tudi slov. zataknilo v istem pomenu. 43₃₋₄ Izraz »regetati« o srakah ima Erjavec (o. c. 151). 45₅ Namesto »krajine« bi se moglo reči tudi »dežele«.

Bibliografski podatki

Literatura o »Slovu« je ogromna. Tukaj seveda ni mesto za podrobnejše navajanje. Od časa do časa so izšli bibliografski pregledi. Zadnji najpopolnejši je izšel pri ruski akademiji znanosti pred desetimi leti »Слово о полку Игореве. Библиография изданий, переводов и исследований. Составила В. П. Адрианова-Перетц« (Москва-Ленинград 1940), k temu pa še »Библиографический указатель. Составили О. В. Данилова, Е. Д. Поплавская, И. С. Романченко, под редакцией и со вступительной статьей проф. С. К. Шамбинаго (Москва 1940). Znanstvenokritične izdaje z raznimi komentarji se pričenjajo s šestdesetimi leti prejšnjega stoletja. Pred tem je omembe vredna predvsem obširna izdaja D. Dubenskega iz leta 1844. Pri poznejših so udeleženi v veliki meri najboljši ruski filologi: F. I. Buslajev (1861), N. Tihonravov (1866, 1868), O. Ogonovskij (1876, 1881), Vs. Miller (študija 1877), A. Smirnov (študiji 1877, 1879), A. Potebnja (1878, 1914), M. A. Maksimovič (ponatis starejših študij 1880), E. V. Barsov (I—III 1887—1889). Nekako zaključno obširno delo na podlagi vsega prejšnjega je akademika V. Pertca izdaja pri ukrajinski akademiji znanosti (Kijev 1926). Po njej se je pričela nova serija velikih knjižnih izdaj, V. A. Keltujala (1930 in prej), v založbi »Academia« (Moskva-Leningrad 1934) izdaja S. Šambinaga in V. Ržiga, pri »Slovanskem ústavu« v Pragi E. Ljackega (1934, pozneje še v »Slavia« 1938). Posebno pa so narasle izdaje in se je počivil študij o »Slovu« v Rusiji, ko so leta 1938 praznovali 750-letnico nastanka »Slova«; pri akademiji znanosti izdaja akademika A. S. Orlova (1938, v drugi izdaji 1946),

v založbi »Советский писатель« N. K. Gudzija (1938, pozneje v »Hrestomatiji« (1947), A. Jugov (1945) i. dr. Kot posebno odlično izdajo je omeniti končno R. Jakobsona (New York 1948). Da se je »Slovo« obravnavalo v vsaki krestomatiji staroruske literature, se razume samo po sebi. Naj omenim zlasti dve: v državni založbi Moskva-Petrograd (1923) in od P. M. Bicillija (Sofija 1931). Nepregledna je literatura monografij, tičočih se teh ali onih vprašanj »Slova«. So seveda tudi v mnogem nedostopne. Čudno je, da je bila ruska akademija po naši 9. septembra 1948 naprošena za svojo izdajo bibliografije o »Slovu«, pa ni do danes odgovorila. Je pa le v Ljubljani vse važnejše iz najnovejše in starejše dobe, to zadnje po zaslugi graškega slavista G. Kreka, pisca za svojo dobo znamenite knjige »Einleitung in die slavische Literaturgeschichte« (druga izdaja, Graz 1887). Da je o »Slovu« govor v vseh zgodovinah stare ruske literature in tudi zgodovinah, je umevno. Od ruskih umetniških presnitev sta omeniti predvsem pesnikov V. A. Žukovskega iz l. 1817—19, a izdano v tisku pozneje, ter A. N. Majkova iz l. 1870.

Od Nerusov so se bavili s »Slovom« predvsem Čehi. Izdaje so od V. Hanke (1821), M. Hattale (1858) in K. J. Erbenja (1869), pa že tudi J. Jungmanna (1810), a izdano šele od V. A. Franceva (1932). Neki prevod je od P. Papáčka (1926). Pri Slovakah je v najnovejšem času izšel prevod s pripombami pod uredništvom prof. A. Isačenka; dodana je razprava o »Slovu« pri zapadnih Slovanih. Pri Nemcih je imenovati manjše izdaje R. Abichta (1895), K. H. Meyerja (1933) in metrično predelavo E. Sieversa (1926), ki pa operira z nemogočimi naglasi in jezikovnimi oblikami. Poskus je bil tudi odklonjen (prim. M. Grunskýj, Форма та композиция »Слова о полку Игоревім«, Kijev 1928, v izdaji ukrajinske akademije znanosti). Več je nemških prevodov, celo že kmalu po prvi ruski izdaji. O prevodih na našem jugu je pisal I. Esih »Hrvatsko-srpski i slovenski prijevodi« (Napredak, Hrvatski narodni kalendar za prostu godinu 1930, Sarajevo 1929). O Pleteršnikovem slovenskem prevodu sem govoril že v »Uvodu«, Pleteršnik je bil po vsej verjetnosti opozorjen na »Slovo« že po svojem učitelju Miklošiču, ki se je s slušatelji v početku petdesetih let bavil z njim, kakor pripoveduje Trdina, Spomini II 15. Izrazil se je: »Pripomniti moram, da je ta pesnitev najbolj čudovita, kar sem jih kedaj bral.« Tudi Trdino je pesem, kakor pravi, tako navdušila, da se je je naučil dober del na pamet. Pri Srbih je objavil prevod še J. Šajković (Novi Sad 1930).

Poseben oddelek pri študijah o »Slovu« tvorijo trditve nekdanje ruske skeptične šole in v novejšem času zlasti Francoza A. Mazona o avtentičnosti »Slova«, ki naj bi bil falzifikat. Te trditve je lahko spoznati za popolnoma neosnovane. So pa tudi v posebnih študijah zavržene in ovržene. Naj omenim le dve: A. Brücknerja »Die Echtheit des Igorliedes« (Zeitschr. für slav. Philol. 1937, XIV 46 sl.) in obširno R. Jakobsona »L'authenticité du Slovo« (v izdaji 1948, str. 234 sl.). Trditev, da bi »Slovo« bilo nastalo pod vplivom tako imenovanega literaturnega spomenika »Zadonščine«, ki ima slična mesta s »Slovom« (opeva Kulikovo bitko leta 1380, a starejši rokopis je iz leta 1470), se izkaže že z enim mestom kot smešna, ako se primerja iz »Slova« 10₁₁₋₁₆ in 12₁₄₋₁₅ »О Руская земле! уже за Шеломынемъ еси« z Zadonšč. л. 126 такъ земля еси русская, какъ еси была доселева за црёмъ за соломоном Т. С. № 2, Петроград 1922, str. 27). Шеломя, Srezn, гряда холмов, je naše »sleme« (prim. polj. szlemię). Prim. tudi vrh gorskega hrbta severno od Zagreba Sleme.

V Ipatskem rokopisu letopisa pod letnico 1184, str. 429 (gl. gori str. 370) stoji ввйдоша на шоломя Т. Torbiörnssona, Die gemeinslav. Liquidametathese I 100 (Upsala 1902), zveza z izposojenko iz germanščine *selmъ »helm« (pač po Miklošičevem etimol. slovarju) in ločitev od slovan. *selmę »balken« (ib. str. 97—8) ni potrebna. O prehodu pomena gl. pri Pleteršniku. Mesto v Zadonščini bi moglo pričati za starejše s-; š- pa je najbrž po kontaminaciji s шеломя.

Ljubljana, 22. avgusta 1950.

Résumé

L'étude présente un fragment de la rédaction slovène de l'édition du poème *»Slovo o polku Igoŕevě«* en ancien russe. L'introduction explique l'histoire du texte du poème, le fond historique du sujet et la présentation de l'édition. Dans ce fragment, l'auteur a publié sept passages choisis, ce qui représente presque le tiers de l'épopée (243 des 787 vers de la première édition, d'après le fac-similé). Le texte du fragment est présenté en quatre colonnes correspondantes: la première donne le texte selon le fac-similé de la première édition (editio princeps) avec l'indication de la pagination et du nombre des vers, la deuxième le texte reconstruit, la troisième la transcription du texte avec des signes d'accentuation, et la quatrième, sa traduction slovène.

Le texte du poème est suivi du commentaire relatif aux quatre rédactions précédentes du texte choisi. Le premier paragraphe caractérise la première édition publiée en 1800. Le deuxième explique la reconstruction et donne des remarques générales sur la langue et le commentaire du texte avec des notes explicatives relatives aux divers passages. Naturellement, ce commentaire n'est pas une simple compilation des constatations admises jusqu'à présent, mais représente le fruit des recherches personnelles et apporte certains éclaircissements nouveaux sur les «passages difficiles». Le troisième paragraphe qui traite la transcription, analyse les signes phonétiques et les signes d'accentuation, non seulement quant à la place d'accent, mais aussi quant à l'intonation. Pour des raisons typographiques et aussi par désir de la plus grande simplicité possible, l'accent est indiqué par des signes de ponctuation à droite et au-dessus de la voyelle. Les voyelles longues à intonation descendante sont marquées d'une virgule (p. ex. *du'ha*), et celles à intonation ascendante d'une virgule mise à l'envers (p. ex. *v'nu'ka*). L'accent des voyelles brèves est marqué par un point à la même place (p. ex. *slo'vo*). Les changements d'intonation (métatonies) et les abréviations des voyelles originellement longues ne sont pas pris en considération, tandis que la place d'accent actuelle, où celle-ci diffère de l'ancienne, est indiquée de manière que toutes les voyelles, longues et brèves, sont marquées d'un point précédant la voyelle (p. ex. *nač'ali'*). Le quatrième paragraphe traite le sens et la traduction slovène de certains passages. L'auteur termine par une courte bibliographie des éditions, études et traductions du poème, et par une réfutation de la thèse non fondée de l'ancienne école russe sceptique, récemment reprise par des slavissants hors de Russie qui met en doute l'authenticité de l'épopée.